

D N I E B

magazine

Een uitgave van de Nederlandsche Bank

De Europese
connectie

Inhoud

- 3 Redactioneel**
- 4 Eén keuken met meerdere koks**
De rol van DNB in het Europees Stelsel van Centrale Banken
- 8 Tot 2032 de tijd om op te ruimen**
Guldens druppelen binnen bij DNB
- 11 Bankgeheimen: Tophits**
- 12 'Het IMF aanvallen is in de mode'**
Onno Wijnholds vertegenwoordigt ECB in Washington
- 16 Berndsen-commentaar:**
Is de zorg om de zorgsector terecht?
- 18 Girale betalingsverkeer passeert vele grenzen**
De rol van DNB in het girale betalingsverkeer
- 24 Pleidooi voor meer Europese dynamiek**
DNB'er Job Swank aanvaardt hoogleraarschap
- 27 Eurovisie: Stemmen**
- 28 Betalingsbalans wordt beter en efficiënter**
Nederland over op nieuw betalingsbalanssysteem DRA
- 33 Kunstpodium**
Kiki Lamers
- 34 Wie is voor uitbreiding van de Europese Unie?**
Wellink geeft Masterclass Monetaire Economie
- 35 Occasional Studies**
- 36 DNB Research Seminars**
- 38 Informatie**

Colofon

DNB *magazine* is een uitgave van De Nederlandsche Bank N.V. Het is een productie van de Afdeling Communicatie en informatie en verschijnt zes keer per jaar.

Redactie-adres
DNB *magazine*
Postbus 98, 1000 AB Amsterdam
Westeinde 1, 1017 ZN Amsterdam
Telefoon 020-5241910/3361
Fax 020-5242228
E-mail (redactie): magazine@dnb.nl
Internet: www.dnb.nl

Hoofredactie
Joyce Albers,
Benno van der Zaag

Aan dit nummer werkten mee
Ron Berndsen, Jacqueline van Breugel, Marlies Dijkstra, Michiel van Doeveren, Alexander Haje, Monique Hilhorst, Marijke Hoogendoorn, Mumtaz Khadjé, Jaap Koning, Imam van Lelyveld, Marga Peeters, Paul Randall, Olaf Sleijpen, Alexander Strengers, Rutger Vahl en Erica Verdegaaal.

Illustraties
Herman Focke, Rob Meulemans,
Paul Zeijlemaker

Vormgeving en druk
Fd-Reproductie

Abonnementen
Een abonnement op DNB *magazine* is gratis en uitsluitend schriftelijk of per mail aan te vragen. Adreswijzigingen en opzeggingen eveneens schriftelijk opgeven.

Abonnementenadministratie
DNB *magazine*
Antwoordnummer 2670
1000 PA Amsterdam
E-mail: aanvraagmagazine@dnb.nl

De sluitingsdatum van de kopij in dit nummer was 10 februari.

Artikelen uit DNB *magazine* mogen **niet** zonder toestemming van de redactie worden overgenomen.

De Nederlandsche Bank

Redactioneel

'Het spijt me, maar betalen met de pinpas is hier niet mogelijk', meldt de ober vriendelijk. Ai, daar sta je dan met wat eurocentjes en een vette rekening. Even naar de flappentap dan maar!

Stroomversnelling

Elektronisch betalen is steeds gewoner geworden. Voor kleine bedragen is er de chip-pas zodat we dagenlang zonder contant geld op zak kunnen leven. Via de computer en het internet regelen we bankzaken, zoals overschrijvingen en automatische incasso's. Slechts bij tien procent van de betaalopdrachten is tegenwoordig nog sprake van papier. Over de ontwikkelingen op het gebied van het betalingsverkeer leest u meer op pagina 18.

Met de invoering van de euro merken we concreet iets van de Europese samenwerking. Binnenkort zal ook het pinnen in winkels en restaurants in het buitenland heel normaal zijn. De economische integratie van Europa is het afgelopen decennium in een stroomversnelling geraakt, stelt Job Swank, afdelingsdirecteur Monetair en economisch beleid van

DNB. Onlangs werd hij benoemd tot hoogleraar economie aan de Erasmus Universiteit in Rotterdam. DNB magazine sprak met hem over zijn oratie, waarin hij pleit voor meer Europese dynamiek. Swank houdt zich bezig met de vraag hoe ver Europa verwijderd is van het punt om de meest concurrerende en dynamische economie van de wereld te worden (pagina 24). De vorming van de Economische en Monetaire Unie en de komst van de Europese Centrale Bank (ECB), blijven voor velen echter abstracte gebeurtenissen.

In dit magazine leest u wat DNB doet in dit veranderend Europa. Doordat DNB gedwongen wordt over de grenzen te kijken, verandert ook haar eigen rol.

Het beeld op de omslag is geen nieuw architectonisch plan voor het Frederiksplein. Nee, de ECB staat in werkelijkheid in Frankfurt, maar is door de korte lijnen met DNB dichtbij aanwezig. In het bijbehorende hoofdartikel wordt DNB voorgesteld als één van de chefkoks in de Europese keuken. Het hoofdgerecht is Europees, maar Nederland roert zeker mee in de pan.

Joyce Albers

Hoofredactie:
Joyce Albers

Planning:
Rolf Asselman,
Reinier Holster

Abonnementen:
Ruud Westerberg

Fotografie:
Rob Meulemans

Prepress & vormgeving:
Jurriaan van den Berg, Mieke van Eeden en
Harry Oudhuis

Magazijn:
Amancio Peixoto

Eén keuken met meerdere koks

De rol van DNB in het Europees Stelsel van Centrale Banken

De Europese Centrale Bank (ECB) heeft zich in korte tijd ontwikkeld tot een gezaghebbende centrale bank. Als ECB-president Wim Duisenberg het woord neemt, luistert de financiële wereld aandachtig. In de schaduw van de ECB-toren in Frankfurt opereren twaalf nationale centrale banken. Wat is hun rol in het verenigde Europa?

Het verenigd Europa is een indrukwekkend bouwproject. De fundering ligt er, de muren zijn opgetrokken, het dak is geplaatst en vrijwel waterdicht. Over de exacte inrichting van het Europese huis verschillen de lidstaten nog een beetje van mening. Maar dat zal zich in de loop van de jaren wel uitkristalliseren. Eén ding is zonneklaar: de keuken, waar het monetaire beleid tot stand komt, is af. En achter het fornuis roeren meerdere koks in de pannen.

Die keuken, de Europese Centrale Bank (ECB), viert dit jaar zijn eerste lustum. De oprichting van deze bank in 1998 betekende een voorlopig hoogtepunt in de economische integratie van Europa. Twaalf lidstaten gaven een deel van hun nationale bevoegdheden in handen van een supranationaal orgaan. Niet langer zelf alleen aan de knoppen van het monetaire beleid dus, maar daaraan samen vormgeven binnen de muren van de ECB in Frankfurt. Het was een moedige stap, die tot nu toe goed is uitpakkt. De introductie van de euro, een monsterklus, is voorspoedig gelopen. Bovenal heeft de ECB zich een goede hoedster van de prijsstabiliteit getoond.

Learning by doing

Met de komst van de ECB is er voor de nationale centrale banken het nodige veranderd. Een aantal taken en verantwoordelijkheden verhuisde naar Frankfurt, andere bleven een nationale aangelegenheid. Maar hoe die rolverdeling precies in zijn werk gaat? Dat zal voor de doorsnee Europeaan niet erg duidelijk zijn.

Het EU-Verdrag beschrijft de taakverdeling tussen de ECB en de vijftien centrale banken, die gezamenlijk het Europees Stelsel van Centrale Banken (ESCB) vormen. Allereerst geldt het 'subsidiariteitsbeginsel': taken moeten zoveel mogelijk op een regionaal niveau, dus decentraal, worden uitgevoerd. Daarnaast is het 'efficiëntiebeginsel' van kracht: waar kan een taak effectief tegen de laagste kosten worden uitgevoerd? Subsidiariteit en efficiëntie mogen dan de pijlers zijn van het ESCB, de exacte taakverdeling – wat gebeurt in Frankfurt en waarvoor zijn de nationale centrale banken zelf verantwoordelijk – blijft een organisch proces. Volgens Lex Hoogduin, onderdirecteur Monetaire zaken en afdelingsdirecteur van de afdeling Wetenschappelijk onderzoek van DNB, is het Europees Stelsel van Centrale Banken grotendeels *learning by doing*. 'Er bestaan geen historische precedents waaraan we ons kunnen spiegelen', aldus Hoogduin. 'Natuurlijk zijn er meer federale centrale banken, bijvoorbeeld de Fed (de Federal Reserve Board, red.) in de Verenigde Staten en de Bundesbank in Duitsland. Maar nooit eerder was er sprake van een supranationale centrale bank waarbij nationale overheden een stuk zeggenschap en verantwoordelijkheid houden.'

Ger Bom: 'Inbreng van centrale banken in Frankfurt is groot'

'Sinds 1 september 2002 ben ik voor zeven maanden gedetacheerd bij de ECB. Ik werk op de afdeling Legal services en hou me onder meer bezig met

de reproductievoorwaarden van eurobankbiljetten. In hoeverre mogen televisieshows bijvoorbeeld gebruikmaken van grote eurobillboards? En aan welke regels moeten nep eurobriefjes in commercials voldoen?

Mijn afdelingsdirecteur vroeg of ik voor een periode naar Frankfurt wilde. Ik heb direct toegezegd. Het leek me leuk, leerzaam en nuttig. Daarin ben ik niet teleurgesteld. Het is hier een gemêleerd internationaal gezelschap. Het samenwerken in internationale teams was nieuw voor mij. Daarvan denk ik, eenmaal terug in Amsterdam, profijt te hebben. Al was het alleen maar omdat mijn netwerk enorm is vergroot.

De verschillen tussen de ECB en DNB vind ik minder groot dan verwacht. Wat opvalt, is dat hier langere dagen worden gemaakt. Om acht uur beginnen en om acht uur weer ophouden is geen uitzondering. Overigens moet ik erbij zeggen dat in Nederland vaak effectiever en productiever gewerkt wordt. De output zou dus best wel eens even groot kunnen zijn.

Ik ben anders gaan aankijken tegen de relatie tussen de ECB en nationale centrale banken. Vroeger zag ik de ECB als organisatie die in laatste instantie alle beslissingen nam. Nu weet ik dat deze beslissingen op consensus van de nationale centrale banken gebaseerd zijn. De inbreng van banken als DNB blijft dus zeer groot.'

Ger Bom is gedetacheerd bij de afdeling Directorate banknotes/Financial Law Division van de ECB

Rentebeleid

De belangrijkste taak van de ECB is het vaststellen van het Europese monetaire beleid. Besluiten daarover worden genomen door de ECB-Raad, het hoogste beslisorgaan van de bank. Die Raad bestaat uit de zes directeuren van de ECB, onder wie president Wim Duisenberg, en de centrale bank-presidenten van de twaalf eurolanden. Vooral de rentebesluiten trekken steevast de aandacht van de financiële wereld. Als Duisenberg hierover een persconferentie geeft, hangt het mondiale journaal aan zijn lippen.

De nationale centrale banken kunnen geen zelfstandig rente- en valutabeleid meer voeren. Maar dit betekent niet dat ze werkloos toezien hoe in Frankfurt het monetaire beleid tot stand komt. Integendeel. Met de komst van de ECB houden zij zich meer dan voorheen bezig met de financieel economische ontwikkeling in Europa. Daarbij kijken zij niet langer naar de inflatietendensen in eigen land, zoals vroeger, maar naar die in het hele eurogebied. Op basis van deze analyse formuleert elke nationale centrale bank een eigen visie op het te voeren monetaire beleid. De twaalf bankpresidenten van de eurolanden brengen deze visie in tijdens de ECB-Raad. Daar wordt in overleg het rentebesluit genomen. In een interview met DNB magazine vertelde DNB-president Nout Wellink hoe dat er aan toe gaat: 'De nationale vertegenwoordiging is er losgelaten. Die belangen mag je ook niet laten meespelen. Het is een echte Europese oplossing. Wat mij betreft, het Nederlandse belang telt daar niet.'

Decentralisatie

In Frankfurt worden dus de rentebesluiten genomen en de grote lijnen bepaald. De uitvoering van dat beleid is waar mogelijk in handen van de nationale centrale banken. Zo sturen zij de korte rente via leningen aan commerciële banken. In deze 'herfinancieringsoperatie' komt overigens een belangrijk verschil aan het licht tussen de centrale banken in Europa en die in de Verenigde Staten. In de VS wordt slechts een beperkt aantal banken betrokken bij de herfinanciering. In Europa doen bijna 2500 banken en andere financiële instellingen hier aan mee.

Een voordeel van deze decentralisatie blijkt ten tijde van crises. De nationale banken in het verenigd Europa houden eigen financiële reserves aan. Na de aanslagen van 11 september konden de ECB en de nationale centrale banken snel honderd miljard euro in het financiële systeem pompen. Op die manier slaagden ze erin de markten te stabiliseren. De snelle en geslaagde ingreep na de aanslagen in de VS bewijst de kracht van het gedecentraliseerde stelsel. Centrale banken werken samen als het kan. Tegelijk blijven ze met beide voeten in hun eigen land en markten staan. Zo houden ze voeling met wat er gebeurt en leeft. Diezelfde decentralisatie geldt ook voor een andere typische cen-

Silvie Verkaart: 'Leuk om mee te maken'

'Ik ben in 2002 van 1 september tot 31 december gedetacheerd geweest bij de ECB. In Amsterdam werkte ik als beleidsmedewerker bij de Afdeling Monetair en economisch beleid. Ik hield me bezig met de monetaire beleidsvoorbereiding. In Frankfurt deed ik hetzelfde werk. Het betekende dat ik meehielp bij het maken van adviezen over het te voeren rentebeleid. Dat was heel interessant, te meer omdat er veel gebeurde in die periode. Voor het eerst sinds lange tijd verlaagde de ECB de rente. De voorbereiding tot dat besluit heb ik van dichtbij meegemaakt.

De ECB is een grote organisatie, waar veel economen werken. Er loopt veel kwaliteit rond. Bijna elke dag organiseert de ECB wel een seminar over een economisch onderwerp. Dat is leuk. Keerzijde is dat de ECB een vrij hiërarchische organisatie is. Als ik een stuk schreef, werd dat door drie tot vijf managers becommentarieerd. Ik was de eerste persoon van buiten de ECB die zich ging bezighouden met de voorbereiding van het renteadvies. In het begin mocht ik een groot aantal stukken niet inzien. Kennelijk waren ze bang dat ik gevoelige informatie zou doorspelen naar DNB. Toen ze begrepen dat ik zo mijn werk niet kon doen, kreeg ik meer vertrouwen.

Silvie Verkaart werkt bij de Afdeling Monetair en economisch beleid van DNB.

trale bank-taak: het toezicht op het bankwezen. Het toetsen van de integriteit van bestuurders en het bewaken van kredietrisico's blijft een nationale aangelegenheid.

Centrale banken spelen ook een belangrijke rol bij de distributie en productie van bankbiljetten. Een andere taak van centrale banken, en dat geldt zeker voor DNB, is die van adviseur van de nationale overheid. Niet alleen is de Nederlandsche Bank betrokken bij beleidsvoorbereidende overleggen in Den Haag. De president van DNB heeft sinds jaar en dag ook zitting in de Sociaal-Economische Raad, een adviesorgaan van de regering.

Organisch proces

Natuurlijk is er discussie mogelijk: kunnen sommige centrale bank-taken niet beter naar de ECB in Frankfurt worden overgeplaatst? Als voorbeeld wordt dan het toezicht op het bankwezen genoemd. Die sector internationaliseert door onder meer overnames en fusies. Is het dan niet efficiënter om ook een internationale toezichthouder in het leven te roepen? Dat idee heeft in Europa nog weinig aanhangers. De financiële structuren in Europa zijn daarvoor te verschillend. Bovendien past zo'n 'supertoezichthouder' niet bij de subsidiariteits- en efficiency-beginselen, die binnen de Europese Unie zo belangrijk zijn en garant staan voor de nodige 'checks and balances'.

Op andere terreinen is eerder samenwerking te verwachten. De economische integratie gaat door. Bedrijven opereren steeds meer over de grenzen heen. Dan is het logisch om bijvoorbeeld ook de betalingsverkeerssystemen – die nu deels onder de verantwoordelijkheid van centrale banken vallen – te harmoniseren. Ook als het gaat om de productie en distributie van bankbiljetten is in Europees verband nog wel efficiencywinst te behalen. Er wordt al nagedacht over meer internationale samenwerking.

Meer centralisatie is vooral te verwachten waar kostenverdelingen mogelijk zijn. Maar een ingrijpende wijziging van het stelsel ligt op korte termijn niet voor de hand. De Europese Unie is gegrondvest op nationale en regionale verschillen. De instellingen in die unie kenmerken zich door een eigen historie en identiteit. Dit geldt ook voor centrale banken. Zij zullen niet snel verdwijnen, al zullen hun taken en verantwoordelijkheden in de toekomst verder veranderen. Want de vorming van een politieke en economische unie blijft natuurlijk een organisch proces. ●

Rutger Vahl

Lex Hoogduin: 'ECB heeft andere cultuur'

'Van 1997 tot 2001 was ik adviseur van ECB-president Wim Duisenberg. Het was een boeiende tijd, waarin de ECB een snelle groei doormaakte.

Zeker in het begin, toen taken nog niet helemaal waren uitgekristalliseerd, leidde dat wel eens tot getouwtrek met de nationale centrale banken over bevoegdheden en verantwoordelijkheden. Maar dat moet zeker niet overdreven worden. Ik denk dat de vorming van de ECB opmerkelijk voorspoedig is verlopen. Zeker over het monetaire beleid bestaat sinds het begin een brede consensus.

In zo'n nieuwe internationale organisatie ontstaat een eigen cultuur. Bij de ECB gaat het er formeler aan toe dan bij DNB, maar dat is ergens wel prettig. Mensen gaan heel beleefd met elkaar om. Wel moest ik eraan wennen dat niet iedereen even direct is als wij Nederlanders. Een Engelsman gaf mij eens zijn schriftelijke commentaar op een stuk van mij. Pas na twee keer kritisch lezen begreep ik dat hij op essentiële punten met mij van mening verschilde.

Ik kan iedereen een verblijf in Frankfurt aanraden. Het is altijd leerzaam om een tijd in een internationale organisatie te werken. Over de stad Frankfurt doen veel negatieve verhalen de ronde. Die zijn sterk overdreven. Ik heb het er prima naar mijn zin gehad. Maar goed, dat zegt iemand die ook jaren met veel plezier in Almere heeft gewoond.'

Lex Hoogduin is onderdirecteur Monetaire zaken en afdelingsdirecteur van de Afdeling Wetenschappelijk onderzoek van DNB.

Tot 2032 de tijd om op te ruimen

Guldens druppelen binnen bij DNB

De rijen zijn niet meer zo lang als in de eerste maanden na de invoering van de euro, maar nog steeds komen elke dag ruim zestig bezoekers naar de Nederlandsche Bank in Amsterdam en de agentschappen van DNB in Eindhoven, Hoogeveen en Wassenaar om guldens in te wisselen voor euro's.

In 2002 konden particulieren de guldens ook inleveren bij de commerciële banken, maar vanaf 1 januari 2003 kan het Nederlandse geld alleen nog bij DNB ingeleverd worden tegen euro's. Deze dienstverlening is gratis en alleen bedoeld voor particulieren, niet voor bedrijven.

Alle Nederlandse bankbiljetten en munten kan je inwisselen, althans voorzover het wettige betaalmiddelen waren op 1 januari 2002. Daarom kan je de centen niet meer inwisselen, maar wel de kwartjes, dubbeltjes, stuivers en de guldens en rijksdaalders van nikkel. De zilveren guldens en rijksdaalders zijn echter geen wettig betaalmiddel meer. Hiervoor kan je dus niet bij DNB terecht, maar wel bij een muntenhandelaar of bij de Koninklijke Nederlandse Munt in ruil voor de zilverwaarde. Allerlei herdenkingsmunten, zoals zilveren tientjes en vijftigjes, kan je wel weer bij DNB inwisselen. Maar zulke munten hebben soms meer numismatische waarde dan geldswaarde, zeker als de kwaliteit goed is. In dat geval kan een bezoek aan een muntenhandelaar de moeite lonen.

Daarnaast kan je ook 'oude' bankbiljetten inleveren voor euro's, mits die biljetten niet langer dan dertig jaar geleden uit circulatie zijn gehaald. Zo kan je bijvoorbeeld het biljet van vijf gulden met de afbeelding van Vondel nog steeds inwisselen.

Mensen komen soms met zakken vol munten binnen bij de kas van DNB. Er geldt een maximum van 1000 munten. Bij de kas zijn er speciale telmachines om de munten te tellen en de totale geldswaarde te bepalen. Anne Filius, beheerder van de kas van het Agentschap in Amsterdam: 'De meeste mensen hebben thuis bij het opruimen nog wat munten en biljetten gevonden en komen dat inleveren voor euro's. Of ze zijn eens een verzameling begonnen, vaak vlak voor de invoering van de euro, maar merken dat ze daar eigenlijk niks mee doen. Ook komen er veel mensen uit het buitenland die van een eerdere vakantie of verblijf hier nog wat Nederlands geld over hebben.'

Voor het inleveren van biljetten geldt geen maximum. Maar het is zelden dat mensen met grote geldbedragen komen. De meeste mensen hebben wat tientjes, vijftentwintigjes en vijftigjes bij zich. Filius: 'Eind vorig jaar kwam hier een dame binnen met een paar plastic zakken vol bankbiljetten. Ze had ergens geld voor gespaard, maar waarvoor werd niet duidelijk. Bij het tellen bleek het om 125.000 gulden te gaan. Met zoveel geld ga je liever

Gewokkelde guldens, klaar voor vernietiging

Hoeveelheden Nederlandse bankbiljetten en munten die nog in omloop zijn

Circulatie bankbiljetten NLG:

Aantal	42,4 miljoen
Waarde	694 miljoen euro

Circulatie munten NLG:

Aantal	3.610,6 miljoen
Waarde	514,8 miljoen euro

Cijfers ultimo januari 2003

niet de straat op, dus wij adviseerden haar om het geld over te maken op een rekening. Maar nee, ze stond erop om dit geldbedrag handje contantje te krijgen! Vanaf 1 januari 2003 gelden nieuwe regels en krijg je niet langer voor de ingeleverde guldens meteen contante euro's terug. Tegenwoordig wordt het geld overgemaakt op een bank- of girorekening. Transacties boven de 10.000 euro worden gemeld in het kader van de wet MOT (Meldpunt Ongebruikelijke Transacties).

Als het erg druk is bij de kas moeten mensen soms lang wachten en daardoor worden velen natuurlijk ongeduldig. Maar, als mensen dan eenmaal zelf aan de beurt zijn, dan nemen ze vaak juist alle tijd. Filius: 'Dikwijls gaan klanten op dat moment uitgebreid de zakjes en pakjes met munten uitpakken, hebben er vaak hele verhalen bij en doen alsof ze alle tijd van de wereld hebben. En de kasmedewerker ziet dan de rij achter de klant maar groeien!'

Daarnaast sturen veel mensen, ook uit het buitenland, Nederlands geld op met de post. Per dag komen zo'n vijftig à zestig brieven met biljetten en munten binnen. Deze klanten krijgen de tegenwaarde in euro's op hun bank- of girorekening gestort. Omgekeerd kunnen ook Nederlanders het 'oude geld' uit de eurolanden, zoals de Franse Francs en Duitse Marken, per post opsturen naar de centrale bank van het betreffende land. De waarde daarvan wordt dan op een rekening overgeschreven.

Overigens kan je ook met beschadigde biljetten (guldens en euro's) bij de kas van DNB terecht. Vroeger kon je zelfs een heel klein stukje van een biljet inleveren: voor een stukje – tenminste 1/8 deel van een biljet – kreeg je nog 25 procent van de geldswaarde. Sinds 1 januari 2002 geldt voor het inwisselen van beschadigde biljetten een Europese standaard, die in Frankfurt door de ECB is vastgesteld voor alle eurolanden. Biljetten waarvan vijftig procent of minder over is, zijn nu niets meer waard.

Voor biljetten waarvan meer dan vijftig procent over is, krijg je de volledige waarde vergoed.

Voor zwaar beschadigde biljetten kan een 'reconstructie' aangevraagd worden. Als de biljetten per ongeluk in de wasmachine of magnetron zijn beland, dan valt later nog de waarde te reconstrueren. Dat geldt ook voor biljetten die door brand zwaar 'verkoold' zijn. Het beste kan je er dan zelf afblijven en het 'beschadigde pakketje' bij DNB afleveren voor een reconstructie door experts. Als de experts hebben kunnen achterhalen wat de waarde was van de zwaar beschadigde biljetten, krijg je vervolgens dat geldbedrag overgemaakt op je rekening.

Tot hoe lang blijven er rijen bij de kas staan? Weliswaar kan je nog jarenlang het Nederlandse geld inwisselen bij DNB, maar het is de vraag hoeveel Nederlands geld er nog in omloop is. Natuurlijk is het grootste deel van het Nederlandse geld teruggekomen bij DNB, vooral via de handelsbanken. Echter, een aanzienlijke hoeveelheid biljetten en munten zit nog in spaarpotten, sokken en onder matrassen of is echt 'zoek': het gaat hierbij om circa tien procent van alle Nederlandse bankbiljetten en ruim de helft van alle Nederlandse munten (zie tabel).

Gezien de geldswaarde zijn mensen natuurlijk eerder geneigd om biljetten in te leveren en gaan ze wat nonchalanter om met

Geperste bankbiljetten

het kleine grut zoals stuivers en dubbeltjes. Bovendien zijn biljetten regelmatig uit roulatie gehaald en vervangen door nieuwe coupures, terwijl bijna alle munten, die sinds 1948 geslagen zijn, op 1 januari 2002 nog wettig betaalmiddel waren. Daardoor zijn er door de jaren heen veel meer munten dan biljetten 'ergens' blijven liggen.

Daarnaast zijn er natuurlijk ook biljetten en munten echt verloren gegaan door brand of waterschade. En de echte geldverzamelaars zullen hun geld voor geen prijs terugbrengen naar DNB. Geschat wordt dat de totale waarde van al deze 'verloren' bankbiljetten en munten maar liefst 355 miljoen euro is.

Vanaf 1 januari van dit jaar zal een kasmedewerker aan de klant vragen waarom die zo laat is met het inwisselen van gulden. Filius: 'Meestal is er bij het schoonmaken van het huis of kleding nog wat geld gevonden.' Ook moet je kunnen aantonen eigenaar van het geld te zijn. Mensen hoeven trouwens niet naar DNB te rennen om vandaag of morgen dit geld in te wisselen. U kunt nog tot 1 januari 2007 met uw guldenmunten en met de gul-

denbiljetten zelfs tot 1 januari 2032 terecht bij de Nederlandsche Bank. Kortom, nog alle tijd voor een grootse schoonmaak van het huis! ●

Marijke Hoogendoorn

Zie voor meer informatie over het inwisselen van guldens en exacte voorwaarden onze website: www.dnb.nl.

Wat gebeurt er met de gulden?

DNB vernietigde op 1 oktober vorig jaar de laatste grote bulk guldenbiljetten. Sindsdien komen de guldenbiljetten nog maar mondjesmaat binnen en worden ze incidenteel in kleine porties vernietigd. De pakketten guldenbiljetten gaan de versnipperaar in om er als worsten van geperste bankbiljettensnippers weer uit te komen. Deze worsten werden vroeger verbrand door Joh. Enschedé en Zonen (drukker van de guldenbiljetten). Vanwege de giftige stoffen die daarbij vrijkomen, gaan de snippers sinds 2001 naar de vuilverbranding, waar de giftige dampen gefilterd kunnen worden.

Overigens zijn er ook mensen die creatief gebruik maken van de bankbiljettensnippers. Zo maakte kunstenaar Fons Schobbers beelden van geperste bankbiljettenconfettie, waarvan een zestal is aangekocht door de Kunstcommissie van DNB. Andere centrale banken laten ook beeldjes en presspapiers maken waarin snippers van bankbiljetten zijn verwerkt.

De oude guldenmunten gaan allemaal naar het Opslag- en distributiecentrum (ODC) te Lelystad waar de munten 'gewokkeld' worden: met een speciale machine wordt in de munt een wafel- of wokkelmotief gedrukt en daarmee verliest de munt zijn waarde. De zakken met wokkels worden verkocht aan de metaalhandelaars tegen de metaalprijs. Het nikkel van de guldens, kwartjes en dubbeltjes is van hoge kwaliteit en wordt met kleine hoeveelheden tegelijk op de wereldmarkt gebracht. De zilveren munten worden verkocht aan een groothandel in zilver.

De Nederlandse Munt is verantwoordelijk voor de ontwaarding van de munten. De ontwaardingsoperatie begon in september vorig jaar en duurt tot en met het jaar 2004. Wat er daarna gebeurt met het 'Dagobert Duck pakhuis', het ODC? Het Rijksmuseum gaat er kunstwerken opslaan gedurende de jaren van de verbouwing van het museum. En misschien gaat Justitie er belangrijke documenten onderbrengen, maar dat is nog niet zeker.

Bankgeheimen

Met de beantwoording van een slordige 18.000 publieksvragen in 2002 heeft DNB haar status als instelling met een publieke taak eer aangedaan. En dan zijn de ruim 7.000 specifieke vragen over onze toezichthoudende taak op de soliditeit van de banken en het financieel systeem nog niet eens meegeteld. Ook in de eerste maand van 2003 weet het publiek DNB te vinden. Alleen al de vraag wat na 1 januari te doen met alsnog opgedoken guldenbiljetten en -munten of andere vreemde valuta heeft de telefoon een kleine 1.200 keer doen rinkelen.

Tophits

Dat de rol van DNB door het verdwijnen van die guldens geminimaliseerd zou zijn, is een misverstand dat na lezing van de voorafgaande pagina's (4 t/m 7) hopelijk de wereld uit is geholpen. Bijdragen aan financiële stabiliteit is en blijft de rode draad in de vele taken en activiteiten waarmee DNB zich bezighoudt. Of het nu gaat om de koopkracht van de euro in Europa, het vertrouwen in een goed beheer

door banken van het toevertrouwd spaargeld, of om de fiducia in een ordelijk verloop van het betalingsverkeer, DNB houdt de vinger aan de pols van de bloedsomloop van de economie. De reikwijdte van deze ambities is er sinds de samenwerking met de Pensioen- en Verzekeringskamer (PVK) alleen maar groter op geworden.

Uit een onderzoek van ruim een jaar geleden blijkt dat het betalingsverkeer, en dan met name de uitgifte van bankbiljetten, de eerste taak is die het publiek over de Nederlandsche Bank te binnen schiet. Dat was eind 2001, toen de nakende euro-introductie veel publieke aandacht trok, een allerm minst verbaazingwekkende uitkomst. Dat DNB tevens toezichthouder is, blijkt eveneens een redelijk bekend feit te zijn. De monetaire taak blijft enigszins achter bij de twee andere kerntaken, alhoewel nog altijd ruim

Benno van der Zaag,
woordvoerder van de
Nederlandsche Bank

70 procent van de Nederlanders hiervan op de hoogte is.

Dit alles roept de vraag op welke kerntaak in publicaties van en over DNB eigenlijk het meest prominent naar voren wordt gebracht. Een geheel niet-wetenschappelijk verantwoordde zoektocht op het internet kan hierbij uitkomst bieden. Om te beginnen levert de term 'Nederlandsche Bank' op zoekmachine *Google* een vorstelijke 16.600 pagina's op. Gecombineerd met de zoekterm 'monetair' resteren er 983 pagina's. 'Betalingsverkeer' samen met 'Nederlandsche Bank' is goed voor 944 pagina's. 'Toezicht' in combinatie met 'Nederlandsche Bank' levert een topscore op van 3.040 hits. Daar staat tegenover dat betalingsverkeer met de euro toch het meest in het oog springt. Zoekterm 'euro' gekoppeld aan 'Nederlandsche Bank' staat garant voor 7.310 pagina's informatie tegen respectievelijk 3.920 en 1.959 pagina's indien een vergelijkbare exercitie met de termen 'banken' en 'rente' wordt gedaan. Dat er wettelijke grenzen zijn aan de openheid van een centrale bank blijkt uit het aantal *hits* dat de combinatie 'bankgeheimen' en 'Nederlandsche Bank' oplevert. Nul.

'Het IMF aanvallen is in de mode'

Onno Wijnholds vertegenwoordigt ECB in Washington

Onno Wijnholds is sinds medio januari de nieuwe vertegenwoordiger van de ECB bij het Internationaal Monetair Fonds (IMF) in Washington. De voormalige Nederlandse bewindvoerder zal vanaf nu met een andere pet op de belangen van het eurogebied behartigen bij het IMF. Wijnholds blikt terug op een roerige periode bij de redder in monetaire nood. 'Ik gun een land geen economische crisis, maar ik heb dat wel de hoogpunten gevonden, moet ik bekennen.'

Onno de Beaufort Wijnholds

Onno Wijnholds keert terug van een gesprek met de onderdirecteur Personeel en organisatie van DNB, onder zijn arm de blauwgroene 'Gids voor deelnemers van het Pensioenfonds'. Hij wijst erop en zegt lachend: 'Het wordt tijd dat ik me daarin verdiep.' Niet dat de centrale bankier pur sang denkt aan stoppen, want onlangs heeft Wijnholds (59) voor drie jaar getekend als permanent vertegenwoordiger van de ECB in Washington en waarnemer bij het IMF. 'Ik heb nog veel zin in werken, maar ik kijk niet zo ver meer vooruit.'

De afgelopen acht jaar was Wijnholds de Nederlandse bewindvoerder bij het IMF, daarvoor onderdirecteur Monetaire zaken bij DNB. Als *executive director* van de kiesgroep vertegenwoordigde hij behalve Nederland nog elf lidstaten: Armenië, Bosnië-Herzegovina, Bulgarije, Kroatië, Cyprus, Georgië, Israël, Macedonië, Moldavië, Roemenië, en Oekraïne. Hoewel hij het IMF formeel heeft verlaten, blijft hij er dus als vertegenwoordiger van de ECB, al zit hij nu drie etages lager in de betonnen kolos in Washington.

Na twaalfeneenhalf jaar bij de monetaire waakhond te hebben gediend (eerder was hij er assistent en plaatsvervangend directeur van de kiesgroep), heeft Wijnholds zichtbaar moeite zich los te maken van het Fonds. Hij spreekt nog altijd over 'wij' als hij het over het IMF heeft en hij windt zich op als kritiek wordt geuit op de financiële instelling, die volgens hem niet perfect maar wel nuttig werk verricht. Wijnholds geeft toe: 'Ik identificeerde me altijd sterk met het IMF.'

Wat houdt uw nieuwe functie bij de ECB in?

'Ik onderhoud de contacten bij het IMF en volg als waarnemer de vergaderingen van de Executive Board. Zo nu en dan zal ik aan de vergadertafel worden geroepen om het monetair beleid van de ECB toe te lichten. Het is een betrekkelijk nieuwe functie, die is ingesteld vlak nadat de ECB werd opgericht, omdat er behoefte was aan een rechtstreekse lijn met het IMF. Bij de jaarlijkse bespreking van het eurogebied en bij besprekingen over de wereldeconomie zal ik er zijn om vanuit het perspectief van de ECB te discussiëren over het Europees monetair beleid. Ik zal daarnaast ook de relaties met de Federal Reserve Bank onderhouden.'

Is het een poging om Europa beter een vuist te laten maken bij het IMF?

'We hebben inderdaad nog altijd verschillende Europese zetels in het IMF, en dat zal ook niet zo gauw veranderen. Op den duur gaat er natuurlijk wel wat gebeuren. Meer kan ik daar niet over zeggen... Deze functie is uniek, maar Europa is ook een uniek geval, vanwege de Europese Centrale Bank.'

U hebt twaalfeneenhalf jaar bij het Fonds gezeten. Hoe is het om weg te gaan?

'Tja, een koperen bruiloft zeg maar. Ik was één van de langstzittenden en kijk met grote voldoening terug. Het was enorm boeiend om met reële problemen in de wereld bezig te zijn.'

'Het was meteen lekker crisis bestrijden'

In 1994 begon u er als de Nederlandse bewindvoerder. Een roerige tijd, waarin het Fonds de ene na de andere crisis moest bestrijden: Mexico in 1995, Azië in 1997, Rusland in 1998, Brazilië in 1999 en Argentinië in 2002. Hoe hebt u deze periode ervaren?

'Het was meteen lekker crisis bestrijden. Mijn werk is altijd nauw verbonden geweest met economische crises. Ik bedoel: je gunt een land geen crisis, maar ik veer daarvan op. Voor ons, centrale bankiers, zijn dat boeiende tijden. Ik heb dat wel hoogtepunten gevonden, moet ik bekennen.'

Er moeten ook momenten zijn geweest waarop u dacht: dat loopt uit de hand.

'Nou, de Aziatische crisis was behoorlijk spannend, eind 1997. Het begon met Thailand, toen Indonesië en trok verder naar Maleisië en Zuid-Korea. Toen werd het een beetje griezelig, de spanning bij het Fonds was om te snijden. Een klein jaar later ging Rusland ook om.'

Hoe heeft de crisisbestrijding bij het IMF zich in die periode ontwikkeld?

'Kijk, er is niet altijd even goed op crises gereageerd, omdat het vaak nieuwe ontwikkelingen zijn waar je geen blauwdruk voor klaar hebt liggen. Bij de Aziatische crisis zijn ten aanzien van het begrotingsbeleid te strenge eisen gesteld, omdat de diepte van de crisis werd onderschat. Later hebben we dat anders aangepakt en hebben we ook geëist dat er vanuit die landen meer openheid moet komen, zodat het bedrijfsleven en de commerciële banken meer inzicht krijgen in de potentiële risico's. We hadden bijvoorbeeld te weinig inzicht in de buitenlandse schulden van sommige landen, zoals van Zuid-Korea. Daardoor was niet duidelijk hoeveel tekorten er waren. Hun reserves bleken tevens ontoereikend te zijn en sommige van die reserves zaten vast in beleggingen.'

Kun je stellen dat het IMF in de loop der jaren strengere voorwaarden is gaan stellen bij hulpprogramma's?

'Als het gaat om informatieverzorging wel, niet zozeer in de beleidsvoorwaarden die het Fonds bij hulpprogramma's verplicht stelt. Die hebben we wel aangepast. Het heeft namelijk niet zo veel zin om landen die in een noodsituatie verkeren 110 voorwaarden te stellen, waar ze toch niet allemaal aan kunnen voldoen. Zo'n land krijgt dan de neiging om te zeggen: nou, als ik 80 of 85 procent heb gedaan, is dat ook voldoende. Nu legt het Fonds regels en voorwaarden op die echt betrekking hebben op het monetair-economisch terrein. In bijvoorbeeld het Indonesische hulpprogramma zaten enorm veel voorwaarden, ook iets over het monopolie van kruidnagels. Nou zijn kruidnagels niet onbelangrijk in Indonesië, zoals iedere Nederlander weet uit de koloniale geschiedenis, maar om het IMF zich daarmee te laten bemoeien, is een beetje absurd. Waar het Fonds wel op moet letten, is dat het begrotingstekort van een land binnen de perken blijft en dat de geldhoeveelheid niet explodeert.'

Is het mogelijk dat de vele onhaalbare voorwaarden van het IMF de crisis in sommige landen hebben verergerd?

'Sommigen zeggen dat, ik geloof dat niet. Behalve dat we aanvankelijk wat zijn doorgeschoten in de Aziatische crisis.

Het IMF heeft de afgelopen jaren vanuit verschillende hoeken kritiek te verduren gekregen. Het meest opvallende daarbij is de frontale aanval van Nobelprijswinnaar en ex-hoofdeconoom bij de Wereldbank Joseph Stiglitz. Hij stelt onder meer dat het Fonds bij bestrijding van alle financiële crises van de afgelopen vijf jaar heeft gefaald door te sterk nadruk te leggen op inflatiebestrijding en vrije kapitaalmarkten.

'Het is een beetje in de mode om het IMF aan te vallen. Op zich is dat niet erg, het is wel een probleem dat sommige mensen dit doen op basis van onvolledige informatie. Stiglitz is zo iemand. Hij is een man met enorme kennis van zaken, maar hij heeft blijkbaar tijdens de Aziatische crisis wrok tegen ons ontwikkeld. Hij heeft het boek waarin hij het Fonds bekritiseert nogal snel geschreven. De feiten kloppen niet altijd en dat kan gebeuren als je, als Nobelprijswinnaar, onder druk van de uitgever snel een boek moet publiceren. Maar hij heeft er ook persoonlijke aanvallen in gezet en beschuldigt een aantal mensen van wanpraktijken. Dat heeft tot felle reacties geleid bij het IMF.'

Is de kritiek dan totale onzin?

'Luister, hij mengt zinnige opmerkingen met overdreven uitlatingen, halve waarheden met hele onwaarheden. Met name die zaken die puur op het beleid zijn gericht, neemt het Fonds ter

harte. Zaken als: je moet oppassen dat de binnenlandse vraag niet te scherp terugloopt tijdens een crisis, daar gaan we wat beter op letten. Maar Stiglitz schiet door in het geval van Argentinië. Daarover zegt hij dat het IMF te streng is geweest ten aanzien van de begroting. Maar Argentinië maakte een zootje van de begroting en ze hadden ook een verkeerde wisselkoers. Die combinatie maakte dat de situatie verslechterde. Stiglitz vond van niet, hij zei: ach, wat is nou een tekort van drie procent van het nationaal inkomen? Amerika heeft dat ook wel eens gehad. Dan zeg ik: dat mag je niet vergelijken, want Amerika heeft niet zo'n schuldenprobleem en bovendien heeft Argentinië schulden in dollars. Stiglitz lijkt gewoon aandacht te willen.'

Ook de Verenigde Naties vinden dat het Fonds ondemocratisch en weinig transparant is, dat het blijft vasthouden aan oude machtsstructuren en de ontwikkelingslanden geen stem geeft in de besluitvorming...

'Dat is niet nieuw. Unctad (United Nations Conference on Trade and Development, red.) schrijft al jaren rapporten waarin ze het IMF bekritisieren. Het probleem is dat ze IMF-hulp met ontwikkelingshulp verwarren. Het IMF is een monetaire instelling met een ander werkterrein dan de Wereldbank. Het stemrecht bij het Fonds is gewogen naar de financieel-economische kracht van landen. Maar het IMF kijkt daarnaast wel degelijk naar mogelijkheden om ontwikkelingslanden meer stem te geven. Zo hebben we bijvoorbeeld vorig jaar, daar was ik zelf bij betrokken, besloten China meer stemrecht te geven, want dat is duidelijk een land in opkomst, zeker met Hongkong erbij. Helaas is dat ook voor Afrika moeilijk waar te maken op basis van economische cijfers. Als je dat continent toch meer stemrecht geeft, kom je in politiek vaarwater. Dat is een moeilijk vraagstuk waarover wordt nagedacht.'

Dus de kritiek van de Verenigde Naties is voor een deel terecht als ze zeggen dat een economische grootmacht als de VS eigenlijk de dienst uitmaakt in het Fonds?

'De VS hebben grote invloed, dat is zo. Het is het enige land dat in z'n eentje vetorecht heeft. Wij Europeanen kunnen dat natuurlijk ook voor elkaar krijgen, en zelfs de ontwikkelingslanden als groep. Europa heeft het probleem dat wij weliswaar qua stemkracht samen sterker zijn dan de VS, maar dat de landen lang niet altijd dezelfde opvattingen hebben. Aan die eenheid wordt gewerkt. Waar ik vooral bezwaar tegen heb, is als de VS die invloed met name gebruikt om hun politieke hobby's te bedrijven. En dat gebeurt te vaak. Je moet een tegenwicht weten te bieden, het aan de kaak stellen en oppositie mobiliseren.'

En speelt u in uw nieuwe functie daarin ook een rol?

'Ja natuurlijk. Doel is om Europa sterker naar voren te laten komen en onze belangen beter te behartigen. Dat heeft tijd nodig.'

Wat zijn in die acht jaar als Nederlandse bewindvoerder bij het Fonds de gedenkwaardige momenten geweest?

'Toen Bosnië en Herzegovina in de kiesgroep kwamen. Wij hadden voorheen Joegoslavië in de kiesgroep, maar dat viel uit elkaar vanwege de oorlog. Het duurde een tijd voordat Bosnië weer lid werd van het IMF, tot eind 1995. Toen konden we eindelijk, na afloop van die oorlog, aan de slag om die ellende een beetje te verzachten. Soms ging de besluitvorming moeizaam omdat Bosnië bestaat uit de Moslim-Kroatische federatie en het Servische gedeelte. Wat met name een succes is, is dat zij daar nu één centrale bank hebben voor het hele land.'

'Het IMF heeft niet altijd even goed op crises gereageerd'

In welke richting denkt u dat het IMF zich de komende jaren gaat ontwikkelen?

'We hopen succesvoller te zijn bij crisispreventie de komende tijd. Daar is de wereld wel aan toe, en het IMF ook! Er zijn niet veel nieuwe landen van grote betekenis die ineens op het radarscherm zullen komen als nieuwe crisisl landen. Het IMF is nooit echt optimistisch; beroepsmatig mogen we dat niet zijn. Het motto van het IMF is: geen zelfgenoegzaamheid.'

Jeroen Kremers, voormalig topambtenaar bij het Ministerie van Financiën is u opgevolgd als Nederlandse bewindvoerder bij het IMF....

'Heb ik heel veel vertrouwen in. Kremers is een jonge, frisse vent die er goed tegenaan kan voor de kiesgroep. Een tip voor Jeroen: zorg dat je goed contact houdt met de Nederlandsche Bank, die biedt altijd voortreffelijke ondersteuning.' ●

Mumtaz Khadjé

Is de zorg om de zorgsector terecht?

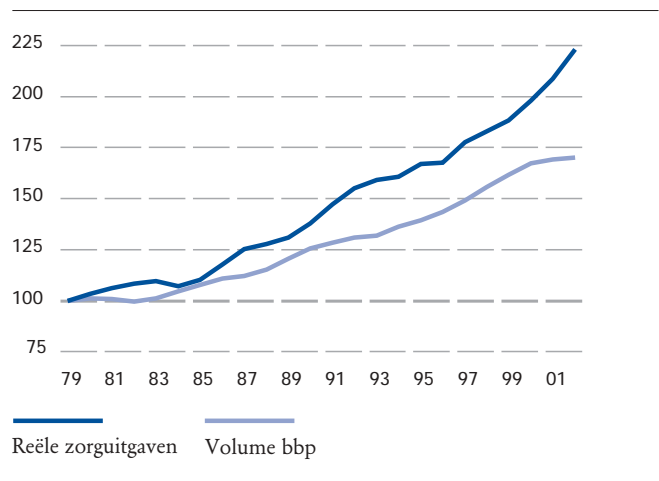
Economische groei wordt nog altijd gezien als een belangrijke doelstelling van macro-economisch beleid. Toch stuit de snelle groei van de zorgsector op bezwaren gezien de grote uitgaventegevallers. Aan de andere kant is er ook protest tegen de wachtlijsten en groeit de zorgsector blijkbaar nog niet genoeg.

Een goede gezondheid staat veelal bovenaan het wensenlijstje van belangrijke zaken in het leven. Het valt daarom te verwachten dat bij toenemend inkomen relatief meer aan zorg wordt besteed. Zoals blijkt uit grafiek 1 is dit in Nederland inderdaad het geval. Niet alleen het volume aan zorg is gestegen, ook de prijzen in de zorgsector stijgen sneller dan het algemene prijspeil. Deze relatieve stijging van de reële zorguitgaven (ten opzichte van het volume bbp) doet zich voor in veel geïndustrialiseerde landen. Wel zijn er significante verschillen tussen de landen, met de zorgquote in de VS als hoogste en Nederland als middenmoter (grafiek 2). De

verwachting is dat de komende decennia de trend van een toenemende zorgquote zich voortzet als gevolg van de vergrijzing. In de meeste Europese landen met ongeveer twee procentpunten.

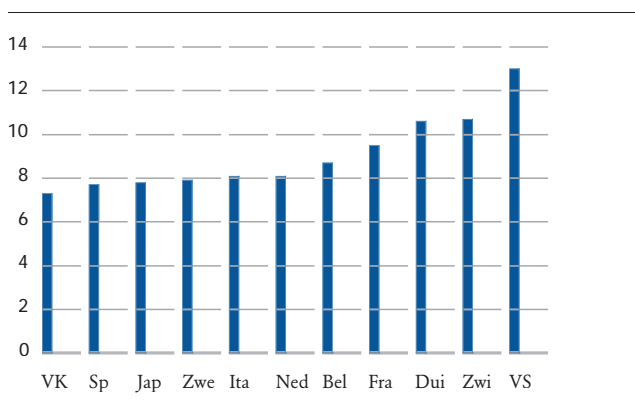
De vraag is nu hoe tegen de (toekomstige) stijging van de zorgquote moet worden aangekeken. In Nederland is de laatste jaren meer geld uitgetrokken voor de zorg maar de wachtlijsten bestaan nog. Nu het conjunctureel tegenzit komen de tegenvallers in de zorguitgaven helemaal ongelegen. Blijkbaar is meer geld alleen niet genoeg en is een structurele hervorming van de zorgsector nodig. Bekijken we

Grafiek 1 Reële zorguitgaven en volume BBP
Index 1979=100

Bron: CPB (MEV 2003).

Grafiek 2 Zorguitgaven in internationaal perspectief
In % bbp

Bron: OESO (Society at a Glance, 2003).

daartoe de markt voor zorg dan valt op dat van een vrije marktvorming geen sprake is. Het is voor de consument/patiënt lastig te beoordelen (soms ook nog achteraf) of de juiste behandeling en kwaliteit worden aangeboden, de prijzen in de zorgsector zijn in hoge mate voorgeschreven en er is sprake van rantsoenering (wachtlijsten). Bovendien ontbreekt de prikkel om de – schier oneindige – vraag naar zorg te beperken in die gevallen waar geen eigen risico is of geen eigen bijdrage wordt gevraagd. Voorts zijn sommige (langdurige) vormen van zorg zodanig kostbaar dat daarvoor moeilijk een commerciële verzekering met een redelijke premie kan worden afgesloten.

Elke echte oplossing voor de zorgsector zal rekening moeten houden met genoemde bijzondere karakteristieken van de zorgmarkt. Dit vergt een meervoudige aanpak. De 'onverzekerbare' zorg zal collectief moeten worden gefinancierd en verdeeld via het budgetmechanisme. Overigens blijven prikkels dan mogelijk bijvoorbeeld in de vorm van persoonsgebonden budgetten. Dit collectief gefinancierde deel van de zorg zal de overheidsfinanciën blijvend raken. Voor de overige zorgvormen kan het prijsmecha-

nisme via concurrentie voor evenwicht zorgen. Daarbij zal de overheid die zorgmarkt dienen te reguleren zodanig dat deze voor iedere consument toegankelijk blijft. Ook dient zij te zorgen voor een 'keurmerk' – te waarborgen door onafhankelijk toezicht – om de verschillen in kwaliteit kenbaar te maken aan de consument. Tenslotte is het van belang dat dergelijke ingrepen simultaan gebeuren. Het op één punt liberaliseren van de zorgsector zonder de overige punten aan te pakken, zoals het in 2002 loslaten van de aanbodsturing, zal averechts uitpakken.

Zullen de hervormingen leiden tot een lagere zorgquote? Hoogst waarschijnlijk niet. Maar als het goed is zal de zorgproductie nog sneller toenemen dan de zorgkosten (hogere efficiëntie) en in de gewenste richting (zeer korte wachtlijsten).

Dit is de laatste aflevering van deze rubriek. Ron Berndsen stapt per 1 april a.s. over naar de Afdeling Ontwikkeling betalingsverkeer.

*Ron Berndsen
De auteur is adjunct-afdelingsdirecteur
Monetair en economisch beleid van
de Nederlandsche Bank. Dit commentaar
schrijft hij op persoonlijke titel.*

Girale betalingsverkeer passeert vele grenzen

De rol van DNB in het girale betalingsverkeer

Nog nooit zijn in Nederland zoveel pintransacties verricht als in 2002. Met meer dan 1 miljard betalingen is de pinpas het meest populaire girale betaalinstrument. Maar ook in het buitenland grijpen wij steeds vaker de pinpas. Deze trends vormen een goede aanleiding om te kijken hoe het girale betalingsverkeer zich ontwikkelt en op welke wijze DNB bijdraagt aan de efficiency en veiligheid van het girale betalingsverkeer.

De succesvolle invoering van de euro betekent nog niet dat de interne markt van girale betalingsdiensten in Europa vlekkeloos functioneert. Daarvoor moeten er nog de nodige nationale, juridische en infrastructurele maatregelen worden genomen. De vorming van de Economische en Monetaire Unie (EMU) op 1 januari 1999 bracht met zich mee dat vele activiteiten van DNB, als onderdeel van het Europees Stelsel van Centrale Banken (ESCB), een Europese dimensie hebben gekregen. Nu de euro ook in de vorm van bankbiljetten en munten is ingevoerd, is er een nieuwe fase ingegaan waarbij de ogen vooral gericht zijn op verdere uitbouw van de EMU.

Een belangrijke stap in de voltooiing van de EMU is het in 1999 gelanceerde Financial Services Action Plan van de Europese Commissie. In dit plan is een groot aantal maatregelen voorgesteld om tot een soepel grensoverschrijdend gebruik van financiële diensten te komen. Om ervoor te zorgen dat in Europa het grensoverschrijdend betalingsverkeer efficiënter, veiliger en sneller kan worden afgewikkeld, is nog veel werk te verzetten.

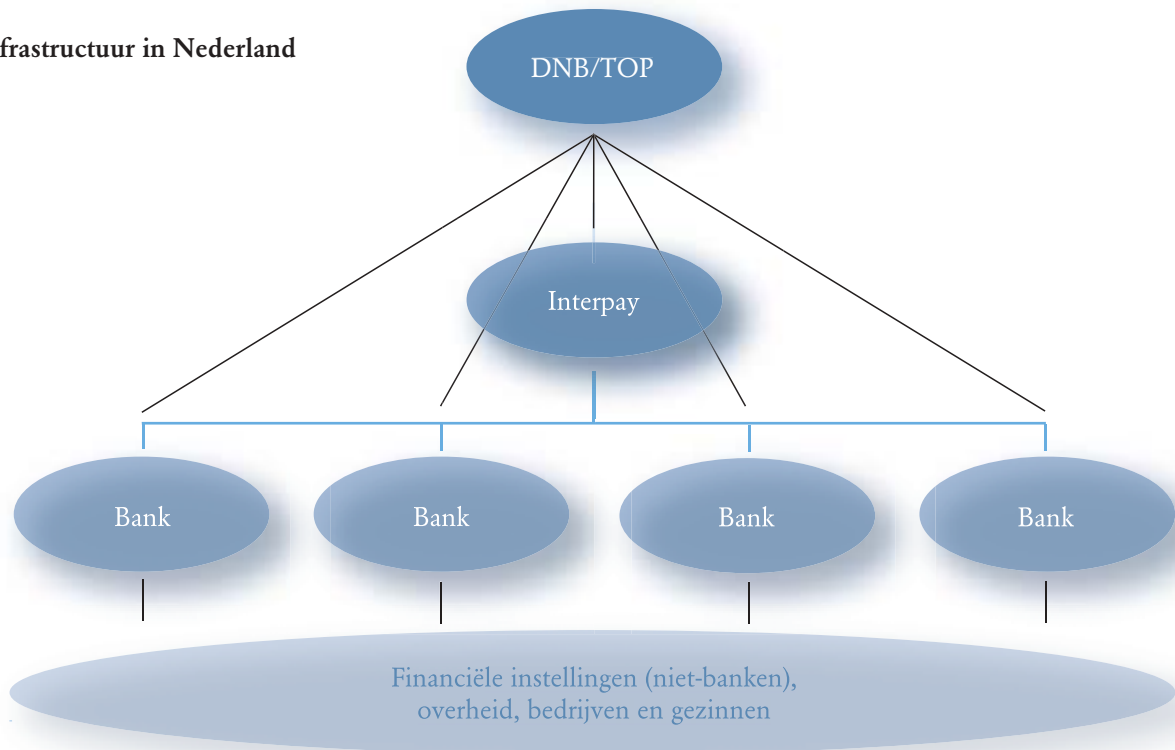
Het voortouw ligt bij de marktpartijen. Nederlandse banken en ondernemingen moeten er zelf voor zorgen dat hun systemen aansluiten op de systemen van buitenlandse instellingen. Autoriteiten als het ESCB, waaronder DNB en de andere centrale banken van de twaalf eurolanden, en de Europese Commissie stimuleren marktpartijen om tot oplossingen te komen. Inmiddels staan er al veel projecten in de steigers zodat consumenten binnenkort bijvoorbeeld vanuit huis zonder problemen geld over kunnen maken op de rekening van iemand in het buitenland.

Het betalingsverkeer in Nederland

De betaalinfrastructuur in Nederland is op te vatten als een piramide (zie figuur 1). Aan de onderkant van de piramide speelt zich het betalingsverkeer af tussen bedrijven en/of particulieren onderling, het zogenoemde retailverkeer. In Nederland zijn zo'n 22 miljoen zakelijke en particuliere rekeninghouders geregistreerd.

Figuur 1
Betaalinfrastructuur in Nederland

De betalingen in het retailverkeer wordt afgewikkeld door de banken en verrekeninstelling Interpay. Als je geld overmaakt op een rekening van iemand die bij dezelfde bank zit, dan blijft het geld bij die bank. In Nederland zijn er ongeveer 75 banken met ‘in house systemen’ ofwel systemen om concernbetalingen (de betaler en de ontvanger hebben een rekening bij dezelfde bank) mee af te wikkelen. Als betaler en ontvanger bij verschillende banken een rekening hebben dan wordt de betaling afgewikkeld via Interpay. Interpay regelt het interbancaire betalingsverkeer (betalingen die lopen via rekeningen bij verschillende banken).

Ieder half uur rekt Interpay uit wat banken aan elkaar verschuldigd zijn en geeft dat door aan DNB. Via de rekeningen die banken bij DNB aanhouden, verzorgt DNB uiteindelijk de nettobetalingen uit het Interpaycircuit. In het Interpaycircuit vinden grote aantallen betalingen plaats met een relatief lage waarde.

DNB heeft ook te maken met andersoortige betalingen van banken, zoals betalingen aan buitenlandse banken. Tevens handelt DNB betalingen in het effectencircuit af. De betalingen via DNB hebben een relatief hoge waarde en noemen we het topgirale verkeer. In de figuur vormt het topgirale betalingsverkeer de bovenste laag.

Via Interpay vinden per werkdag gemiddeld 10 miljoen boekingen plaats met een waarde van gemiddeld 6 miljard euro (600 euro per opdracht), terwijl via DNB dagelijks circa 16.000 betalingsopdrachten worden verwerkt met een waarde van circa 81 miljard euro (5 miljoen euro per opdracht).

Nederland heeft een bijzonder efficiënt betalingsverkeer

Nederland is van oudsher een ‘giroland’. Dit als tegenhanger van landen als de Verenigde Staten en Frankrijk waar nog relatief veel met cheques wordt betaald. Ten opzichte van de bankbiljetten- en muntencirculatie heeft Nederland een grote girale geldhoeveelheid, waarbij het gebruik van papieren betaalopdrachten de afgelopen decennia sterk is afgenomen ten voordele van elektronische betaalinstrumenten. In 2002 bestond de geldhoeveelheid nog maar voor acht procent uit bankbiljetten en munten en voorts was nog slechts bij tien procent van de betaalopdrachten sprake van een papieren instrument. Dit wil zeggen dat tegenwoordig negentig procent van de betaalopdrachten elektronisch gaat.

Hierdoor staat Nederland internationaal bekend als een land met een bijzonder efficiënte betaalinfrastructuur. In tabel 1 worden de kerncijfers van het Nederlandse retailverkeer gegeven. Uit deze tabel blijkt dat in 2002 circa 6,8 miljard contante betalingen en 3,4 miljard girale betalingen werden verricht. In waarde echter valt het chartale verkeer vrijwel in het niet tegen het girale verkeer. De girale betalingen hadden een omzet van 3.257 miljard euro terwijl de waarde van alle chartale transacties ongeveer 68 miljard euro bedroeg.

Toegespitst op het girale verkeer blijken overboekingen verreweg het belangrijkste betaalproduct te zijn. Opvallend is dat bij het 'betalen op afstand' het gebruik van incasso's sterk aan belang heeft gewonnen. Dit is ten koste gegaan van het papieren instrument van de acceptgiro (deze maken nu nog maar zeven procentpunt van de betaalopdrachten uit tegen 29 procent voor de incasso's). Het meest populaire girale betaalinstrument in het toonbankbetalingsverkeer is de pinpas. Bij de circa 177.000

betaalautomaten in Nederland werd in 2002 meer dan 1 miljard keer gepind (1.069 miljoen keer met een waarde van circa 51 miljard euro).

Met een kleine 100 miljoen chipkniptransacties mag gesteld worden dat het chippen in de lift zit. Vooral bij het parkeren, in de horeca en het openbaar vervoer blijkt het gebruik van de chippas sterk te groeien, al is het relatieve belang nog bescheiden (85 miljoen transacties met een omzet van 0,2 miljard euro). De verwachting is dat met name het chippen in de komende tijd verder aan populariteit zal winnen.

De rol van DNB in het moderne betalingsverkeer

Het betalingsverkeer vormt de bloedsomloop van de economie en mag dus geen haperingen vertonen. Als het betalingsverkeer niet veilig en efficiënt wordt uitgevoerd, dan hebben wij er allemaal flink last van. Wat er op de achtergrond allemaal gebeurt merken we pas als er bijvoorbeeld in winkels niet kan worden gepind. Dit is een van de redenen dat DNB als één van haar kerntaken nadrukkelijk het bevorderen van de goede werking van het betalingsverkeer heeft. Hoe voert DNB deze kerntaak uit?

Centrale banken hebben van oudsher een eigen betaalsysteem omdat zij dit nodig hebben voor het uitvoeren van het monetaire beleid en om (grote) betalingen van banken te kunnen afhandelen. DNB is eigenaar van het topgirale betaalsysteem TOP waarmee betalingen tussen banken veilig en snel kunnen worden afgewikkeld. Sinds 1 januari 1999 is het TOP-betaalsysteem van DNB gekoppeld aan dat van de nationale banken van de 15 EU-landen en de ECB. Samen vormen zij het Europese betaalsysteem TARGET (Trans-european Automated Real-time Gross Settlement Express Transfer system). TOP is dus een onderdeel van TARGET. Met behulp van TARGET kunnen vrijwel alle banken in het eurogebied binnen enkele seconden direct en onherroepelijk aan elkaar betalen. TARGET-betalingen zijn in doorsnee grote betalingen.

Naast bovenstaande operationele taak draagt DNB ook bij aan de goede werking van het betalingsverkeer door oversight. Oversight is het toezicht op betaal- en effectenafwikkelingsystemen en op interbancaire betaalproducten (bijv. chipknip of mobiel betalen). Oversight is van belang omdat in afwikkelingsystemen zodanig grote bedragen worden omgezet dat zich bij het haperen of falen van die systemen allerlei risico's kunnen voordoen. In het ergste geval kunnen zogenoemde systeemrisico's optreden waardoor de goede werking van het financiële bestel kan worden bedreigd en door 'omvallende' banken de economie kan worden verlamd. Voor zover het gaat om toezicht op de effectenafwikkelingsystemen van Euronext Nederland, Clearent Nederland

Tabel 1 Kerncijfers Retailbetalingsverkeer 2002

Betaalinstrumenten

	Volume (aantal betalingen in miljoenen) ¹	Waarde (in miljarden euro) ¹
Overboekingen	1.021	2.970
Acceptgiro's	239	46
Incasso's	990	185
Pinpas	1.069	51
Chipknip	85	0,2
Credit cards	50	5
Totaal giraal	3.454	3.257
Contant betalen	6.800	68
Totaal retail	10.254	3.325

¹ Voorlopige cijfers

Bron: DNB

en Euroclear Nederland, wordt het oversight samen met de Autoriteit Financiële Markten (AuFM) uitgeoefend. DNB vervult tevens de rol van katalysator in met name het retailbetalingsverkeer om aanbieders en vragers van betaaldiensten bij elkaar te brengen en hierbij actuele onderwerpen op de agenda te plaatsen. In deze overlegtaak kan onderscheid worden gemaakt tussen overleg met banken en andere marktpartijen, en overleg dat op verzoek van de minister van Financiën wordt gevoerd. Een voorbeeld van dit laatste is de werkgroep Wellink die in opdracht van Minister Zalm vorig jaar een aantal maatregelen heeft voorgesteld om de marktwerking in het retailbetalingsverkeer te verbeteren.

Als uitvloeisel hiervan is in opdracht van de minister van Financiën het zogenoemde Maatschappelijk Overleg Betalingsverkeer (MOB) opgericht waarbij organisaties op het niveau van Raden van Bestuur tweemaal per jaar voorstellen bespreken om bij te dragen aan een maatschappelijk efficiënte inrichting van het Nederlandse betalingsverkeer tussen bedrijven en/of particulieren onderling. Het voorzitterschap en het secretariaat van het MOB worden verzorgd door DNB. Onderwerpen die aan bod komen zijn efficiency en veiligheid van het betalingsverkeer, zoals veilig pinnen (door middel van cameratoezicht) en het tegengaan van pinfraude, het misbruik van internetbankieren. Ook staan toegankelijkheid en bereikbaarheid van betaaldiensten en de structuur van het elektronisch betalingsverkeer op de agenda.

Ontwikkelingen in het betalingsverkeer

De dynamiek op de betaalmarkt wordt volop versterkt door technologische ontwikkelingen. De integratie van informatie-, communicatie- en spraaktechnologie leidt ertoe dat scheidslijnen tussen traditionele markten vervagen, dat volop productinnovatie plaatsvindt (bijvoorbeeld mobiel betalen of betalen via Internet) en dat nieuwe betaalmarkten ontstaan. Onder invloed van de technologische ontwikkelingen, de globalisatie van financiële markten en de euro als katalysator zijn verschillende trends waarneembaar in het hedendaagse betalingsverkeer.

Zo is er sprake van een toenemende aandacht van de politiek (Europese Commissie, Europees Parlement, nationale parlementen en andere autoriteiten) voor efficiency en kostenvraagstukken in met name het retailbetalingsverkeer. Het begin 2003 gestarte Maatschappelijk Overleg Betalingsverkeer (MOB) is een voorbeeld van een Nederlandse activiteit die voortkomt uit de roep om verbetering.

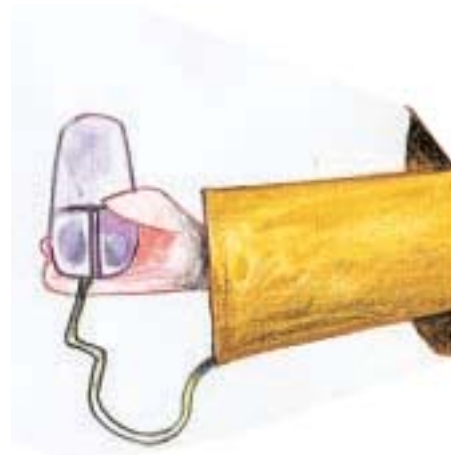
Door technologische ontwikkelingen en de eis van schaalvergroting (kostenvoordelen vereisen de verwerking van grote transactievolumes) is er sprake van consolidatie in het betalingsverkeer. Hierbij kan worden gedacht aan het samenvoegen van afzonderlijke betaalstromen in één instelling, een zogenoemd *shared service center*. Dat wil zeggen dat banken samenwerken bij de verwerking van betaalopdrachten.

Ook ontstaan nieuwe marktstructuren en productinnovaties. Een voorbeeld is de in september 2002 gestarte Continuous Linked Settlement Bank (CLS Bank) waarbij de risico's in de afwikkeling van het valutaverkeer sterk worden beperkt.

Initiatieven voor een beter grensoverschrijdend retailverkeer in volle gang

Onder stimulans van de Europese Commissie en het ESCB werken de banken aan het verbeteren van de infrastructuur om grensoverschrijdende betaalopdrachten af te wikkelen. Als prikkel heeft de Europese Commissie in december 2001 een Verordening aangenomen waarbij voor grensoverschrijdende betalingen (tot 12.500 euro) een identiek tarief als voor binnenlandse betalingen moet gelden. Vanwege de nationale aard van betaalsystemen en het relatief bescheiden aantal grensoverschrijdende betalingsopdrachten is het grensoverschrijdende retailbetalingsverkeer tot op heden weinig efficiënt en duidelijk voor verbetering vatbaar.

De banken hebben als doel gesteld dat in 2010 voor het gehele productenpakket één Europese betaalruimte, de Single Euro Payments Area (SEPA), zal zijn verwezenlijkt. In de aanloop naar 2010 hebben banken afgesproken per 1 juli 2003 de grensoverschrijdende betalingen te vergemakkelijken. Een boeking op een buitenlandse rekening zal dan bijna even gemakkelijk als een binnenlandse overboeking kunnen worden afgewikkeld. Per 1 juli 2005 zal er ook een grensoverschrijdende incassofaciliteit worden gecreëerd.

Daarnaast hebben banken en autoriteiten tal van initiatieven genomen om te komen tot nieuwe standaarden in het betalingsverkeer, bijvoorbeeld om berichten te kunnen uitwisselen en om nieuwe betaalproducten te maken. DNB en andere centrale banken hebben hierbij een faciliterende en stimulerende rol.

TARGET2 speerpunt in het Europese topgirale verkeer

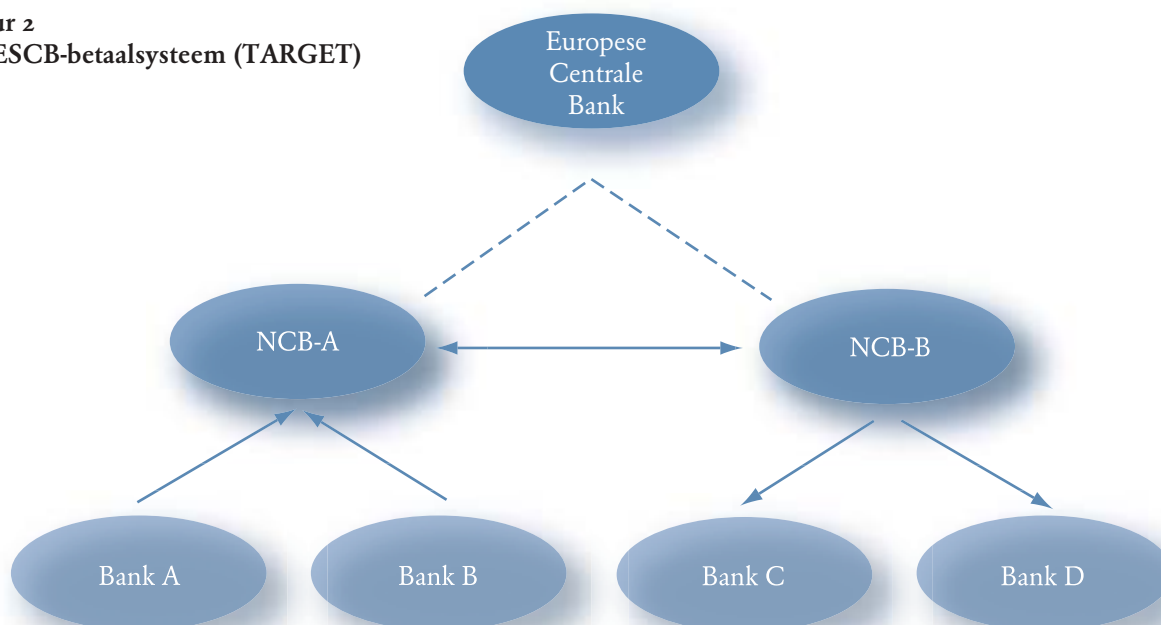
Terwijl de rol van DNB in het retailbetalingsverkeer beperkt is tot de daadwerkelijke verrekening van wederzijdse vorderingen en verplichtingen tussen de banken, is deze operationele rol veel

groter in het topgirale betalingsverkeer. In tegenstelling tot het retailverkeer bestaat de integratie in het topgirale verkeer al veel langer en is deze in wezen al direct bij de invoering van de girale euro in 1999 gerealiseerd, vanwege de internationale verwevenheid van financiële markten.

Het Europese betaalsysteem TARGET voor grensoverschrijdende betalingen, bleek bij de invoering in 1999 in een duidelijke marktbehoefte te voorzien. TARGET is het belangrijkste (topgirale) betaalsysteem in Europa en kan transacties veilig en snel afwickelen. TARGET is verplicht voor de afwikkeling van transacties uit hoofde van het monetaire beleid. Daarnaast wordt het door het grote toepassingsbereik gebruikt voor het onderlinge betalingsverkeer van banken.

Figuur 2
Het ESCB-betaalsysteem (TARGET)

Vooraf voor zeer grote betalingen (bijv. meer dan 100 miljoen euro) wordt het aanbevolen om TARGET te gebruiken. In figuur 2 wordt getoond hoe het TARGET-verkeer wordt afgewikkeld.

Door de komst van de euro kunnen ruim vijfduizend banken binnen de EMU razendsnel aan elkaar betalen. De efficiency en afhandelingssnelheid van grensoverschrijdende grote betalingen is hierdoor sterk verbeterd. Als gevolg van de mogelijkheden om in één valuta grensoverschrijdende betalingen af te wikkelen, heeft met name het traditionele correspondentenverkeer aan belang ingeboet (hierbij houden banken over en weer bij elkaar een rekening aan om bijvoorbeeld betalingen in verschillende valuta te kunnen afhandelen).

De Raad van Bestuur van de ECB heeft in oktober 2002 een besluit genomen over een strategische vernieuwing van TARGET. Dit nieuwe TARGET2-systeem zal een systeem zijn dat deelnemende centrale banken meer mogelijkheden biedt tot samenwerking en dat meer op centrale leest zal zijn geschikt. Als grote voordelen heeft TARGET2 dat het aan banken in Europa standaard *interfaces*, systeemkoppelingen, en een aantal standaard betaaldiensten zal bieden. Per standaard betaaldienst zullen de tarieven op basis van kostendekkendheid worden geüniformeerd zodat het tarief voor een *cross-border* transactie gelijk zal zijn aan het tarief van een binnenlandse betaalopdracht. TARGET2 zal in het licht van de gebeurtenissen van 11 september 2001 voldoen aan de meest moderne veiligheids- en uitwijkvoorzieningen. Ook zal TARGET2 prima

geschikt zijn voor aansluiting van de toetredingslanden tot de EU. Naar verwachting zal dit systeem op zijn vroegst in 2007 op de markt komen, ter vervanging van het huidige TARGET.

Verder bouwen aan de EMU

DNB heeft na de totstandkoming van het Eurosysteem in 1999 onmiskenbaar de aandacht naar Europa en het retailbetalingsverkeer verlegd. Na de invoering van de eurobankbiljetten en euromunten vorig jaar is het politieke besef toegenomen dat de interne markt nog moet worden ontgaan van verschillende nationale scheidslijnen en barrières. De EMU moet worden uitgebouwd. Inmiddels zijn er tal van initiatieven genomen door banken, andere marktpartijen en autoriteiten om het grensoverschrijdende retailbetalingsverkeer te verbeteren zodat er uiterlijk per 2010 één volwaardige grote interne markt voor betalingsdiensten kan ontstaan. Het streven in het Europese retailbetalingsverkeer is erop gericht om daarbij de marktwerking en de efficiency te vergroten. Door het gebruik van nieuwe technologieën, het maken van afspraken over standaardisatie en het terugdringen van papieren betaalopdrachten, kan de efficiency en veiligheid van het girale betalingsverkeer toenemen. Op deze wijze passeert DNB vele grenzen. ●

Michiel van Doeveren

Pleidooi voor meer Europese dynamiek

DNB'er Job Swank aanvaardt hoogleraarschap

Onlangs werd Job Swank, Afdelingsdirecteur Monetair en economisch beleid bij DNB, benoemd tot hoogleraar aan de Faculteit der Economische Wetenschappen van de Erasmus Universiteit in Rotterdam. Op 12 december jl. sprak hij zijn oratie uit met de opmerkelijke titel 'Dynamiek in de Europese economie en op de Nederlandse woningmarkt'.

De Europese economie en de Nederlandse woningmarkt houden Job Swank al geruime tijd bezig. Toeval? 'Niet helemaal, want er zijn wel degelijk inhoudelijke overeenkomsten tussen beide onderwerpen. Kort gezegd komt het erop neer dat er van een dynamische Europese economie op dit moment nog onvoldoende sprake is. En wat de Nederlandse woningmarkt betreft is die dynamiek zelfs ver te zoeken.'

Swanks onderzoeksgebied binnen de leeropdracht financieel-economisch beleid is Europese integratie. Hij leidt in dat kader momenteel een contractonderzoek in opdracht van het Ministerie van Sociale zaken. Een vrij breed terrein waarbinnen hij zich concentreert op de vraag: Waar staat de Europese Unie anno 2003? Hoe ver is Europa in zijn ontwikkeling verwijderd van het punt om de meest concurrerende en dynamische economie van de wereld te worden? 'Europa heeft zich ten doel gesteld die rol op mondiaal niveau te spelen', aldus Swank. 'Dat is in maart 2000 tijdens de Europese top in Lissabon afgesproken. Echter, de realiteit toont ons een ander beeld. Feit is namelijk dat we nog een eind verwijderd zijn van dat hooggestelde ideaal.'

Toch is de economische integratie van Europa het afgelopen decennium in een stroomversnelling geraakt, zegt de hoogleraar. 'De eerste impuls was de totstandkoming van het Verdrag van Maastricht in 1991. Dit legde de basis voor de vorming van de Economische en Monetaire Unie (EMU). De EMU formuleerde de voorwaarden waaraan het begrotingsbeleid in de lidstaten moest voldoen.'

'Een andere impuls was de voltooiing van de interne markt, waardoor de liberalisatie van het handelsverkeer werd gerealiseerd. De grootste sprong voorwaarts naar een volledige monetaire integratie is natuurlijk de invoering van de euro geweest. Op basis van deze en nog enkele andere ontwikkelingen zou je dus kunnen veronderstellen dat er van een heuse Europese integratie sprake is. Om met volledige zekerheid te kunnen zeggen of Europa zich als een dynamische economie gedraagt en of er werkelijk sprake is van Europese integratie, zul je echter een ijkpunt

moeten nemen waaraan je zaken kunt toetsen. Dat ijkpunt is de economie van de Verenigde Staten, met alle haken en ogen die aan deze keuze kleven.'

Werkgelegenheid

Swank geeft aan dat je, om een goed vergelijk tussen beide economieën van het Europese en Amerikaanse blok te kunnen maken, eerst de simpele economische feiten moet laten spreken. 'In de eerste plaats moet je kijken naar de productie per hoofd van de bevolking. Hoe hoog ligt die in de Economische en Monetaire Unie en hoe hoog is deze in de Verenigde Staten? Het gemiddelde inkomen is in de VS ruim 40 procent hoger dan in de EMU. Dat welvaartsverschil is vrij hardnekkig, deels door verschillen in arbeidsproductiviteit, deels door verschillen in arbeidsdeelname. Van dynamiek is in de VS op dit punt duidelijk meer sprake dan in Europa.'

Hoe staat het met de loon- en prijsontwikkeling? Passen lonen en prijzen zich in Europa net zo snel aan als in de Verenigde Staten? Swank: 'Het blijkt dat de verschillen op dit punt niet erg groot zijn. Zowel in de VS als in Europa zijn de lonen en prijzen vrij star. De economie van de VS is in dat opzicht vermoedelijk niet veel dynamischer.'

Een ander, belangrijk aspect om de dynamiek tussen beide economische blokken te kunnen vergelijken, is werkgelegenheid. Swank: 'Zoals bekend heeft Europa al sinds jaar en dag te maken met een aanzienlijk werkloosheidsprobleem, terwijl dat in de Verenigde Staten beduidend kleiner is. Europa scoort op het gebied van langdurige werkloosheid veel slechter dan de Verenigde Staten. Om een voorbeeld te geven: in Oostenrijk en Italië ligt het percentage van langdurige werkloosheid respectievelijk op 24 en 63 procent van het totale aantal werklozen. En dat is fors. In de Verenigde Staten bedraagt dit slechts 6 procent. Daarnaast zijn de verschillen in inkomen en werkloosheid tussen de Europese landen groter dan tussen de onderlinge Amerikaanse staten. Met name hier, op het punt van werkgelegenheid, liggen dus duidelijke verschillen in dynamiek.'

Prangende vraag is wat de oorzaak is van de grote werkloosheidsverschillen tussen enerzijds Europa en anderzijds de Verenigde Staten. Volgens Swank is het antwoord gelegen in de arbeidsmobiliteit, niet alleen tussen maar ook binnen regio's. 'Dit mechanisme', zegt hij, 'is in de Verenigde Staten veel krachtiger dan in Europa en zorgt ervoor dat de werkloosheidsverschillen tussen Amerikaanse staten relatief klein zijn. Het is een mechanisme dat in Europa nagenoeg ontbreekt en daardoor starheid op de arbeidsmarkt teweegbrengt.'

De hoge werkloosheid als gevolg van een gebrekkige Europese arbeidsmobiliteit is de belangrijkste indicatie dat Europa als Economische en Monetaire Unie in termen van dynamiek en integratie achterblijft bij de Verenigde Staten. 'Het is daarom van het grootste belang', aldus Swank, 'dat de overheden van de lidstaten prikkels ontwikkelen die arbeidsmobiliteit in de hand werken en de dynamiek op de arbeidsmarkt vergroten.'

Een heldere constatering. Maar de vraag is natuurlijk of Europa als collectieve eenheid in staat is om drempels te slechten, mobiliteit te bevorderen en werkloosheid te reduceren. 'Je zult wel moeten', zegt Swank, 'als Europa binnen tien jaar echt de meest dynamische economie van de wereld wil zijn. Maar om daar dieper op in te kunnen gaan moet je eerst verklaren waardoor dit verschil in arbeidsmobiliteit wordt veroorzaakt. Daarvoor moet je kijken naar de verschillen in taal en cultuur tussen beide economieën, en naar het sociale zekerheidssysteem. Dat laatste is in de VS sterk verschillend van wat we in Europa kennen. Het ontbreken van een langdurig sociaal vangnet in de Verenigde Staten prikkelt Amerikanen in sterke mate om mobiel te zijn op de arbeidsmarkt. In Europa, waar sociale zekerheid een groot en bijna heilig goed is, belemmert dat een hogere arbeids-

Job Swank

mobilititeit. Hiermee wil ik niet zeggen dat het systeem zoals de Verenigde Staten dat kennen precies gekopieerd zou moeten worden in Europa. Hoewel het in economisch opzicht te prefereren is, kent het een aantal scherpe trekken die we hier niet willen. Het is ook niet gezegd dat zo'n Amerikaans systeem in Europa diezelfde mobiliteitsdynamiek in de hand werkt. Europeanen zijn immers traditioneel honkvaster dan Amerikanen; de Verenigde Staten is een land van immigranten voor wie mobiliteit veel vanzelfsprekender is.'

Doorgeschoten

Betekent dit dat de Europese economie nooit een inhaalslag op de VS zal kunnen maken? Swank: 'Nee, maar het is wel een illusie dat die inhaalslag binnen afzienbare tijd gemaakt zou kunnen worden. Aan de andere kant, de verwezenlijking van hoogdravende ambities kent wel een prijs. Voor niets gaat de zon op. Neem bijvoorbeeld de werkloosheidsuitkeringen in de landen van de EMU. Die liggen, anders dan in de Verenigde Staten, in de meeste landen vrij dicht en vrij lang in de buurt van het laatstverdiende loon. Dat motiveert niet tot het aangaan van een onzekere toekomst in een nieuwe omgeving. Laat staan als die nieuwe omgeving zich in het buitenland bevindt, omdat er dan nog meer hindernissen bijkomen. Taal en cultuur zijn al genoemd. Ook helpt het bepaald niet dat diploma's behaald in het ene land van de Europese Unie slechts zelden worden erkend in het andere land. Verder lijdt men doorgaans pensioenbreuk en worden rechten in de sfeer van sociale zekerheid opgegeven. Zolang dergelijke faciliteiten immobiel zijn tussen landen kun je het werknemers natuurlijk moeilijk aanrekenen evenmin mobiel te zijn.'

Swank wijdt het gebrek aan Europese beleidscoördinatie aan het ontbreken van een politieke unie. 'De EMU blijft zo een optelsom van individuele landen, want voor werkelijke integratie zullen grenzen ook door mensen moeten worden overschreden', constateert hij. 'Wil Europa zijn ambitie van de meest dynamische kenniseconomie van de wereld waarmaken, dan zullen er prikkels moeten komen die de arbeidsmobiliteit bevorderen. Mijn mening is dat we in termen van sociale zekerheid in Europa te ver zijn doorgeschoten. Om dat te veranderen is politieke moed nodig.'

Kijkend naar de Nederlandse woningmarkt signaleert Swank een soortgelijke starheid van de overheid om een ander heilig goed, de hypotheekrenteaftrek, aan te pakken. Hij ziet een zekere inhoudelijke samenhang tussen (het ontbreken van) de dynamiek in de Europese economie en de dynamiek op de

Nederlandse woningmarkt. Ten eerste vanwege de invloed van overheidsingrijpen op de werking van de markt en ten tweede vanwege de politieke moeilijkheid om eenmaal bestaande arrangementen van sociaal-economisch beleid te hervormen of af te schaffen.

Swank: 'De gangbare opvatting is, ook onder politici, dat de hypotheekrenteaftrek is op te vatten als een instrument van de overheid om het eigenwoningbezit te bevorderen. Maar is dat ook werkelijk zo? Om dat na te gaan heb ik samen met een aantal collega's een analyse gemaakt van de woningmarkt, om te zien of de hypotheekrenteaftrek inderdaad leidt tot dat beoogde resultaat. Daarbij is ook gekeken naar het effect dat dit instrument heeft in andere landen. Onze belangrijkste conclusie luidt dat de hypotheekrenteaftrek alleen onder bepaalde omstandigheden het eigenwoningbezit substantieel bevordert. Die omstandigheden zijn in Nederland niet actueel. Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld de VS, waar ook hypotheekrenteaftrek bestaat. Het is zinloos de vraag naar koopwoningen te stimuleren als hogere huizenprijzen geen extra nieuwbouw uitlokken.'

'Er is politieke moed voor nodig om veranderingen door te voeren'

Daaraan voegt Swank onmiddellijk toe: 'Gezien de gure conjunctuur is het nu niet het moment om aan de hypotheekrenteaftrek te gaan tornen. De magere jaren die ons wellicht te wachten staan, kunnen beter benut worden om grondig te bestuderen op welke wijze en met welke timing een dergelijke afbouw verantwoord kan plaatsvinden. Daarbij zul je ook fiscale compensatie moeten bieden aan bestaande huiseigenaren, die immers een prijs voor hun woning betaald hebben waarin de hypotheekrenteaftrek als het ware verrekend is. Dat er iets moet gebeuren staat voor mij echter als een paal boven water. Je moet niet doormodderen met een instrument dat zijn betekenis voor de bevordering van het eigenwoningbezit in Nederland volledig lijkt te hebben verloren. Maar ook hiervoor geldt, net als bij de problematiek van de Europese integratie, dat er vooral een flinke dosis politieke moed nodig is.' ●

Alexander Haje

De uitbreiding van de Europese Unie heeft ook gevolgen voor de ECB. Een vraag die in dit verband rijst, is in hoeverre de besluitvorming in deze Raad nog effectief is, wanneer deze uit niet minder dan 31 leden (dit zijn 6 ECB-directieleden en 25 centrale-bankpresidenten van het eurogebied) bestaat. In dit licht hebben de Europese regeringsleiders en staatshoofden de ECB de mogelijkheid geboden, in het Verdrag van Nice, om een aanbeveling te doen om de stemverhoudingen in de Raad van Bestuur aan te passen.

Stemmen

Een gewetensvraag is of de effectiviteit van de Raad van Bestuur echt gebaat is bij een aanpassing van de stemverhoudingen. Waarschijnlijk wordt deze meer gehinderd doordat iedereen in principe spreekrecht zou moeten krijgen dan door het feit dat 31 leden mogen meebeslissen. Echter, vooral in de ogen van analisten en financiële markten is de Raad van Bestuur gebaat bij een inperking van het aantal stemgerechtigde leden.

Dit is ook exact de weg die de Raad van Bestuur van de ECB in haar aanbeveling aan de ministers van financiën is ingeslagen. In de eerste plaats heeft de Raad van Bestuur een aantal criteria geformuleerd waaraan de aanpassing van de stemverhoudingen moet

voldoen. Op basis van deze uitgangspunten is een model ontwikkeld dat er op hoofdlijnen als volgt uitziet.

De gedachte is dat het aantal leden van de Raad van Bestuur dat op een gegeven moment stemrecht heeft, wordt beperkt tot 21, dat wil zeggen de zes leden van de ECB-directie en 15 centrale-bankpresidenten, waarbij de nationale centrale-bankpresidenten die mogen meebeslissen in de tijd rouleren. De leden die geen stemrecht hebben, blijven formeel lid van de Raad van Bestuur en mogen de vergaderingen van de Raad van Bestuur bijwonen. Wanneer een lid van de Raad van Bestuur stemrecht heeft, telt zijn of haar stem net zo zwaar als die van de andere stemgerechtigde leden. Met andere woorden, de stem van de President van DNB is net zo belangrijk als de stem van de President van de Bundesbank, of de Gouverneur van de centrale bank van Malta. Dit 'one man, one vote' principe geldt ook thans en is

Olaf Sleijpen,
adviseur van de president van
de Europese Centrale Bank

één van de succesfactoren geweest in de eerste jaren van de muntunie. Het heeft mede ertoe bijgedragen dat de leden van de Raad van Bestuur bij de bepaling van de rente naar het eurogebied als geheel kijken en zich niet laten leiden door economische omstandigheden in eigen land.

Het roulatieschema is zo vormgegeven dat de leden van de Raad van Bestuur die hun stemrecht mogen uitbrengen te allen tijde voldoende representatief zijn voor het eurogebied als geheel. Het zal dus niet voorkomen dat op een gegeven moment alle presidenten van de centrale banken van de kleine landen stemrecht hebben, maar de centrale banken van de grote landen worden uitgesloten. Hiertoe worden alle nationale centrale-bankpresidenten verdeeld over eerst twee en later drie groepen, op basis van het aandeel van hun land in het bbp van het eurogebied en het aandeel van de bancaire sector in hun land in het balanstotaal van alle banken in het eurogebied. Voor elke groep is een apart roulatieschema uitgewerkt, hetgeen ertoe leidt dat de centrale-bankpresidenten van de in economisch opzicht grotere landen vaker stemrecht hebben.

Met deze hervorming van de stemverhoudingen is de effectiviteit van de besluitvorming in de Raad van Bestuur van de ECB hopelijk verzekerd, ook bij een eurogebied dat uit 25 landen bestaat.

Betalingsbalans wordt beter en efficiënter

Nederland over op nieuw betalingsbalanssysteem DRA

Om te weten waar de Nederlandse samenleving financieel staat, maakt DNB maandelijks de betalingsbalans op. Hiervoor leveren 40.000 bedrijven gegevens aan DNB. Per 1 april gaat Nederland over op een verbeterde efficiëntere methode, het betalingssysteem Directe Rapportages (DRA). Een representatieve groep bedrijven levert voortaan elektronisch de gegevens.

Van de betalingsbalans valt te lezen hoeveel geld ons land in en uit gaat, bijvoorbeeld door bedrijfsinvesteringen, effectenaankopen en in- en uitvoer van goederen en diensten. De betalingsbalans is één van de statistieken waarmee de stand van de economie te bepalen is. Deze cijferopstelling is daarom van belang voor een goed financieel economisch beleid, niet alleen voor Nederland, maar voor het hele eurogebied. Om de betalingsbalans te maken, verwerkt DNB tot april van dit jaar maandelijks de gegevens van 40.000 bedrijven. Per 1 april start echter een verbeterde methode, het betalingsbalanssysteem Directe Rapportages (DRA).

‘We willen een betere betalingsbalans maken zonder de Nederlandse bedrijven te veel lastig te vallen’, zegt Coen

Voormeulen, directeur van de Afdeling Statistische informatie en rapportages (Sir) van DNB. Bij het DRA-systeem zal DNB nauw samenwerken met het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), dat de informatie over het goederen- en dienstenverkeer zal verzamelen. DNB verzamelt de gegevens voor de financiële rekening.

In de praktijk betekent DRA dat bedrijven geen formulieren meer invullen voor elke buitenlandbetaling, en dat banken de buitenlandbetalingen van cliënten niet meer aan DNB rapporteren. In plaats daarvan verwerkt DRA maandelijks de per internet ingevulde rapportages van 3.000 speciaal geselecteerde grotere ondernemingen. Die gegevens zijn nauwkeuriger en efficiënter verkregen en representatief voor

HOOP OP HARMONISATIE

Rob Mijnen, Manager Operational Hub van de afdeling Corporate Treasury bij Philips, was vanaf het begin betrokken bij de ontwikkeling van DRA. Samen met DNB en andere multinationals werkt Philips nu mee aan de internationale test van het rapportagemodel voor multinationals. Mijnen: 'Al tien jaar had Philips bij DNB een aparte positie, omdat we, wegens het grote aantal buitenlandse transacties direct aan DNB rapporteerden. DRA kostte ons een eenmalige extra automatiseringsinspanning, en scheelt ons enige moeite, want de rapportage komt er nu helemaal automatisch uit. Maar nog steeds moeten in Nederland zo'n 35 Philips-organisaties maandelijks rapporteren aan DNB. Bijna alle organisaties gaan met DRA rapporteren aan het CBS. Slechts twee afdelingen gaan rechtstreeks aan DNB rapporteren. Ideaal voor ons zou een aanvaarding van het DRA-systeem zijn in de hele Europese Unie, zeker nu Philips haar administraties gaat centraliseren in enkele grote servicecentra. We kunnen enorme efficiency bereiken als enkele mensen van daaruit uniform naar alle centrale banken in Europa kunnen gaan rapporteren. DNB is daarover in overleg met de Europese Centrale Bank en de Europese Commissie (Eurostat). Wij zijn heel tevreden over de goede samenwerking met DNB. Qua rapportagewijze en detaillering van de gegevens voor DRA heeft DNB zich heel meedenkend opgesteld.'

heel Nederland. Een voordeel van DRA is bovendien dat DNB en CBS niet langer goederengegevens dubbel bijhouden.

Het oude betalingsbalanssysteem, het kasmodel, stamt uit 1947. Vanaf dat jaar moesten de banken elke buitenlandbetaling en -ontvangst aan DNB doorgeven. Lange tijd vergde een buitenlandse overboeking zelfs een speciale vergunning. Maar de wereldwijde liberalisatie van financiële markten maakt dit achterhaald en ondoelmatig. Van alle aan

DNB gerapporteerde betalingen zegt namelijk tegenwoordig nog maar een klein deel werkelijk iets over de activiteiten van Nederland met het buitenland. 'De overstap naar een andere werkwijze is dus nuttig, maar ook ingrijpend', legt Voormeulen uit. 'Het oude systeem wordt steeds minder betrouwbaar, maar het nieuwe DRA systeem veroorzaakt dat bedrijven en banken anders moeten gaan rapporteren en hun systemen moeten aanpassen. Verder verandert DRA ook de inhoud en organisatie van ons werk drastisch. En qua automatisering is dit voor DNB één van de allergrootste projecten.'

'Het werk wordt analytischer'

Een speciaal team van medewerkers, Elsbeth Snieders-Hardon, Hans Bertens en Hans Hulsebos, moet ervoor zorgen dat de informatievoorziening aan de 3.000 geselecteerde bedrijven goed wordt verzorgd. Al in juni 2001 verzond dit team een eerste informatiebrief over DRA aan de geselecteerden. Op dat schrijven volgden informatiepresentaties ten kantore van DNB, terwijl 85 grotere bedrijven zoals Philips en Vedior individueel werden begeleid. Afgelopen augustus moesten de 3.000 geselecteerde bedrijven registratieformulieren invullen en aan DNB terugsturen. 'Gelukkig deed 80% van de bedrijven dat probleemloos', meldt Elsbeth Snieders-Hardon opgelucht. 'De hoge respons geeft namelijk aan dat die bedrijven al met DRA bezig zijn.' Maar het blijft erg spannend, legt Hans Hulsebos uit. 'Uiterlijk 21 mei moeten alle gegevens over april binnen zijn. Dit is de bedrijven duidelijk gemaakt via verschillende circulaires en een uitgebreide website met veel gestelde vragen en antwoorden. Maar met een groot aantal bedrijven hebben we nog geen telefonisch contact gehad. De komende tijd zullen we hen gaan benaderen.' Alle rapporteurs hebben toegang tot een computerprogramma via internet, e-Line Betalingsbalans genaamd, waarmee ze hun gegevens maandelijks beveiligd en voorzien van een digitale handtekening per internet aan DNB kunnen zenden. Hans Bertens: 'Via een proefmodule in de software kunnen ze vast een proefrapportage maken en die controleren. De praktijk leert dat zo'n proefsessie vragen oplevert over het installeren van de software en het juist invullen van de gegevens.' Op de Afdeling is daarom een klantgerichte helpdeskorganisatie opgetuigd.

DE VLAG MAG UIT

Henk van Donkelaar is unitmanager van de afdeling Central Bank Reporting van de ABNAMRO Bank. Hij zat in de werkgroep deviezenrapportage van DNB en in de DNB-commissie Betalingsbalansrapportage. Het DRA-systeem veroorzaakt dat zijn afdeling half april geheel vervalt. Van Donkelaar: 'Qua efficiëntie en betrouwbaarheid is DRA natuurlijk een juiste *move*, maar intern ben ik ondertussen bezig met de afbouw van mijn afdeling en herplaatsing van mensen. Dat is niet altijd gemakkelijk. Wat dat betreft, mag de vlag uit als het allemaal achter de rug is. Een voordeel van DRA is natuurlijk dat we de buitenlandse overboekingen niet meer aan DNB hoeven te rapporteren. Maar anderzijds komt er weer wat werk bij. Zo is de rapportage van het effectenbedrijf wat uitgebreider dan voorheen. Ook de buitenlandrapportage aan het Centraal Bureau voor de Statistiek over diensten is nog een behoorlijke klus. Wel kijk ik terug op een hele fijne samenwerking met DNB. Altijd hebben we in goed overleg beslissingen genomen.'

'We worden nu steeds vaker gebeld en gemaïld', zegt Bertens. 'Voor ons is dat het geruststellende teken dat de rapportageplichtigen echt bezig zijn zich voor te bereiden.'

De DRA-rapportage vraagt niet van elk bedrijf dezelfde inspanning. Bertens: 'Van wat wij horen, lijkt het voor de meeste bedrijven mee te vallen. Sommige bedrijven zullen voor de voorbereiding meer tijd kwijt zijn, dat zijn vaak bedrijven met een complexe concernstructuur. Soms ook krijgt een bepaald concernonderdeel door DRA ineens meer te rapporteren, terwijl elders in de onderneming werk wegvalt.' Voor minder ingewikkelde internationale ondernemingen kan DRA een verlichting betekenen, omdat niet langer voor elke grote buitenlandbetaling een formulier is vereist, en er nu totaalbedragen doorgegeven mogen worden. Hulsebos benadrukt daarnaast dat van de oorspronkelijk 40.000 rapporteurs er maar liefst 37.000 vanaf april geen buitenland-

Arwen Griede, Coen Voormeulen en Kees van Nijnatten

formulieren meer hoeven in te vullen. En de banken ten slotte blijft veel werk bespaard, omdat men alle buitenlandbetalingen niet meer aan DNB hoeft door te geven. Maatschappelijk gezien, is DRA dus efficiënt.

**Duizenden bedrijven gaan
tegelijk hun internet-
applicatie installeren en
rapporteren**

Ook de medewerkers van de Afdeling Statistisch informatie en rapportages van DNB zagen hun werk door DRA al ingrijpend veranderen. Twee van die medewerkers zijn Arwen Griede en Kees van Nijnatten. Beiden kijken uit naar de DRA-invoering op 1 april. 'Het werk wordt analytischer', legt Arwen Griede uit. 'In plaats van voornamelijk administreren, gaan we beoordelen of ingeleverde rapportages plausibel zijn. We baseren ons daarbij onder meer op jaarrekeningen, mediaberichten en bestanden over internationale fusies en overnames. Stel dat daaruit bijvoorbeeld blijkt dat een multinational een overname in Brazilië heeft gedaan, maar je ziet dat niet terug in de

EEN PRETTIG PAKKET

Ruud den Ouden is hoofd administratie bij de holding-maatschappij van uitzendorganisatie Vedior, die in 29 landen zit. Vedior is een van de grote bedrijven die reeds over is op DRA-rapportages. Den Ouden: 'We zijn eerst naar de presentatie van DNB over DRA geweest. Daarna zijn hier DNB-ers geweest om de diverse rapportages met ons door te nemen. Vervolgens hebben we onze gegevens online ingevuld en doorgemailed, en dat hebben we weer met DNB doorgesproken. Het ziet er allemaal goed en logisch uit, en de samenwerking met DNB is erg prettig. Omdat wij bijvoorbeeld niet in buitenlands effectenpapier beleggen, hoeven we een groot aantal rapportages niet in te vullen. Onze buitenlandstransacties betreffen vooral investeringen of kapitaalsversterkingen. Qua maandrapportages zijn we daar nu minder tijd aan kwijt dan voorheen, want we moesten stapels formulieren invullen. Natuurlijk kan ik niet oordelen over de eindejaarsrapportage, waarbij we overzichten over deelnemingen moeten gaan meesturen, maar tot nu toe vind ik e-Line Betalingsbalans een goed en gebruikersvriendelijk pakket. Daarbij kan ik goed overweg met mijn relatiebeheerder bij DNB. Als zich een probleem voordoet, is het steeds snel opgelost.'

rapportage, dan ga je informeren.' 'Er verandert een hoop', beaamt Kees van Nijnatten. 'De meeste collega's vinden dit een uitdaging. Je doet meer bedrijfsbezoeken en hebt meer telefonisch contact met de bedrijven uit je portefeuille. Je beheert een relatie dus meer dan in het huidige systeem. Vooral voor de komende maanden verwachten we veel vragen. Duizenden bedrijven gaan dan tegelijk hun internetapplicatie installeren en rapporteren. Men heeft ons afgeraden om in die periode lang op vakantie te gaan.'

Multinationals zoals Philips zien graag dat niet slechts Nederland, maar heel Europa werkt volgens een systeem als DRA. Want nu stelt elk EU-land zijn eigen rapportage-eisen, wat internationale concerns veel mankracht kost. Tot nu toe

Hans Hulsebos, Hans Bertens en Elsbeth Snieters-Hardon

hebben slechts Ierland en Finland rapportagemodellen die met ons land vergelijkbaar zijn. Ook Engeland heeft een steekproefstelsel, maar onvergelijkbaar met DRA. Interesse in het Nederlandse systeem tonen de Belgen, Denen en Oostenrijkers. Maar toch lijkt harmonisatie nog ver weg. Voor grote landen als Frankrijk, Duitsland en Spanje is omschakeling vele malen ingrijpender dan voor ons land met relatief veel grote concerns. 'In Brussel maakt Nederland zich sterk voor Europese harmonisatie van de rapportagesystemen voor multinationals', zegt Hans Hulsebos. 'Een aantal multinationals test nu een model dat op DRA lijkt.' Ondertussen gebruikt DNB haar expertise graag om andere landen te helpen systemen als DRA te ontwikkelen. 'Naarmate meer landen dezelfde systemen gebruiken, wordt het rapporteren internationaal gezien efficiënter', legt Voormeulen uit. 'Zo kunnen we een kleine bijdrage leveren aan lagere kosten van het internationale betalingsverkeer.'

Maar tot en met mei zal vooral de DRA-invoering in eigen land alle energie opeisen. 'Het zal nog een hele kluit worden', zegt Voormeulen. Maar nerveus is hij niet. 'Er zal vast nog van alles misgaan. Maar ik weet zeker dat we al die problemen zullen oplossen.' ●

Erica Verdegaal

Kiki Lamers

De kunstcollectie van DNB bevat zeer divers werk. Kunstpodium belicht bijzondere stukken uit deze verzameling. De kunstenaar, zijn werkwijze of de totstandkoming van het werk worden hier besproken.

Voor liefhebbers van hedendaagse kunst is het kunstseizoen dat in september start en tot juni duurt in twee periodes te verdelen. De eerste periode duurt van september tot eind december, de tweede start in januari en eindigt als de grote vakantie aanbreekt. Bij het begin van beide periodes is er altijd een grote onrust in kunstland waar te nemen. Openingen van galeries worden druk bezocht. Iedereen lijkt na de grote vakantie en na de kerstdagen nieuwsgierig te zijn naar nieuwe ontwikkelingen in de hedendaagse kunst.

Voor de Kunstcommissie van DNB geldt hetzelfde. Na de grote vakantie wil de commissie weer goed voor de dag komen met een afwisselend en aantrekkelijk programma. Aan het begin van het nieuwe jaar vindt vervolgens de verantwoording over het afgelopen jaar plaats in de vorm van de aanwinsttentoonstelling. Voor deze tentoonstelling maakt de commissie een keuze van werken, die in het afgelopen jaar zijn aange-

kocht. Na deze zorgvuldige selectie worden de werken in samenhang gepresenteerd en is de commissie als het ware overgeleverd aan het oordeel van de Bankmedewerkers. Vaak wordt er tijdens het ophangen van de werken al door omstanders gereageerd. Voor de Kunstcommissie is dat alleen maar een goed teken want kunst moet immers een reactie oproepen, zo luidt het motto.

Een werk waarover veel wordt gesproken is het schilderij 'Charlotte' van Kiki Lamers. Dit schilderij uit 2001 toont het portret van een klein meisje, dat op een ondeugende manier de toeschouwer aankijkt. Lamers laat in haar schilderijen kinderen zien in hun ware aard, als verleiders, komieken, aandacht-trekkers en als kleine volwassenen. De basis voor haar schilderijen is de fotografie. Kiki Lamers, die zelf kinderen heeft, fotografeert de kinderen in al hun spontaniteit. Zij laat de kinderen wennen aan de camera en laat hen tegelijkertijd in de lens kijken. In glad geschilderde doeken geeft zij een interpretatie van het fotoportret. Hierin creëert zij een bijna onbehaaglijke spanning tussen de kijker en het kind. De kijker voelt zich als het ware voyeur.

Opvallend in het werk dat hier is afgebeeld zijn de ogen van het kind.

Enigszins vaag, maar toch precies geschilderd met donkere en lichte accenten, lichten zij op in het gezicht dat verder met grove penseelstreken is opgezet. De zachte tinten roze van zowel het gezicht als de achtergrond versterken de intensiteit van de ogen van het kind.

Kiki Lamers (1964) studeerde af aan de kunstacademie in Den Bosch en aan de Rijksacademie in Amsterdam. In 1990 won zij de *Prix de Rome*. Sindsdien heeft zij meegedaan aan internationale tentoonstellingen in onder andere New York, Parijs, Londen en Mexico ●

Alexander Strengers

Kiki Lamers, Charlotte, olieverf op linnen, 90 x 90 cm, 2001

Wie is voor uitbreiding van de Europese Unie?

Wellink geeft Masterclass Monetaire Economie

‘Wie is er eerlijk?’ vroeg DNB-President en ‘meester-econoom’ Wellink aan een groep van circa 35 studenten van de Hogeschool van Amsterdam. Zij kregen van hem op de Nederlandsche Bank een driedelige masterclass Monetaire Economie. Na twee bijeenkomsten over Monetair beleid in Europa en de VS en de rol van DNB in het Europees Stelsel van Centrale Banken, vond in januari jl. de laatste masterclass plaats over de uitbreiding van de EU. Aan de ‘eerlijke’ studenten vroeg Wellink wie er voor uitbreiding van de EU is. Die vraag bleek echter bij zowel voor- als tegenstanders meer vragen dan antwoorden op te roepen.

Is Turkije Europees genoeg om toe te treden tot de EU of is het toch meer Arabisch georiënteerd? Als kleine landen als Malta en de Baltische staten toetreden, krijgen ze dan net zoveel

inbreng als grote landen als Frankrijk en Duitsland? Als Tsjechië en Slowakije niet samen één land kunnen vormen, waarom kunnen ze dan wel samen in de EU? Op alle vragen had Wellink een passend antwoord. De studenten bewonderden vooral het feit dat de Bankpresident deze thema’s in een historisch perspectief kan plaatsen. Daarnaast bracht hij de kwesties terug naar begrijpelijke proporties: ‘Je moet het zo zien. Als je met een paar mensen in een huis woont en er komt iemand bij, dan moet je diegene ook de ruimte geven enige eigen inbreng te hebben. Anders gaat zo iemand zich nooit thuis voelen en dan is de kans groot dat het mis gaat.’ ●

Marlies Dijkstra

De Nederlandsche Bank is een nieuwe publicatiereeks begonnen:

Occasional Studies

Doel van de nieuwe reeks is het leveren van een bijdrage aan de discussie over beleidsvraagstukken en het publiceren van analyses over voor de taken van de Bank relevante onderwerpen. De Occasional Studies verschijnen in het Nederlands of in het Engels.

Occasional Studies bieden ruimte voor uitgebreidere en meer technische analyses in vergelijking tot bijvoorbeeld artikelen in het Kwartaalbericht van DNB. Ze zijn echter niet, zoals de DNB Staff Reports, alleen gericht op wetenschappers. De doelgroep is breder en betreft vooral centrale bankiers, overige beleidsmakers, personen werkzaam in de financiële sector, instellingen die beleid analyseren en de pers.

De eerste twee publicaties in de reeks Occasional Studies zijn inmiddels verschenen.

U kunt de Occasional Studies downloaden via www.dnb.nl of bestellen per mail: info@dnb.nl. Meer informatie en hoe te bestellen vindt u op www.dnb.nl.

De bestaande reeksen Monetaire Monografieën, Statistische Cahiers en Overdrukken (Reprints) zijn opgeheven. Het Kwartaalbericht, Statistisch Bulletin en DNB Staff Reports blijven uiteraard gewoon bestaan. Op de website van de Bank (www.dnb.nl) blijven verwijzingen naar publicaties van stafmedewerkers van de Bank beschikbaar.

DNB Research Seminars

Deze seminars zijn een platform voor economisch wetenschappelijk onderzoek. Binnen- en buitenlandse wetenschappers bespreken er hun onderzoeksresultaten.

*Seminar van 7 januari.
Samenvatting van de presentatie:
'Deposito Garantiestelsels in de
Verenigde Staten';
Gillian Garcia (Visiting Scholar DNB).*

Gillian Garcia hield op 7 januari jongstleden een voordracht over de historische ontwikkeling van depositoverzekeringen in de Verenigde Staten. De van oorsprong Engelse Garcia heeft door haar werk voor onder andere het IMF een indrukwekkende expertise op dit gebied opgebouwd.

Een depositogarantieregeling garandeert de deposito's van banken, meestal tot een bepaald maximum. In Nederland zorgt de Collectieve Garantierегeling (CGR) er, conform EU-regelgeving, voor dat consumenten en kleinere bedrijven tot een bedrag van twintigduizend euro gedekt zijn in geval van het faillissement van een bank. Een dergelijke regeling is bedoeld om eventuele onzekerheid over de soliditeit van het bankwezen weg te nemen.

In de loop van de tijd zijn er in de VS vele initiatieven genomen om tot adequate garantieregelingen te komen. Een groot aantal hiervan was privaat en regionaal van opzet. Dit bleek funest omdat bankproblemen, ook in de VS, vaak regiogebonden zijn. De regionale garantiefondsen hadden, in tegenstelling tot de landelijke fondsen, vaak niet de middelen om een dergelijke klap op te vangen, met name omdat – expliciete – overheidssteun vaak ontbrak. Een (ondersteunende) rol voor de overheid lijkt derhalve onontbeerlijk voor een geloofwaardige garantieregeling. Een ander aspect dat door Garcia belicht werd, was de ontwikkeling op het gebied van risicogerelateerde premies. In reactie op de spaarbankencrises in de jaren tachtig is in 1991 de Federal Deposit Insurance Corporation Improvement Act (FDICIA) aangenomen. Deze wet schrijft, naast allerlei minimumvereisten voor toezichthouders en instellingen, voor dat banken risicogerelateerde premies dienen te betalen. Dit

Seminars

in tegenstelling tot bijvoorbeeld Nederland, waar de CGR met een export omslagstelsel gefinancierd wordt. De wijze van financiering staat op dit moment in de VS echter sterk ter discussie.

(Iman van Lelyveld)

Seminar van 21 januari.

Samenvatting artikel:

'Comparing SVARs and SEMs: Two Models of the UK Economy', Kenneth Wallis (University of Warwick).

Co-auteur: Jan Jacobs (Universiteit van Groningen).

Deze studie vergelijkt een klein en een groot econometrisch model voor de Engelse economie aan de hand van de resultaten die ze op de lange termijn genereren. Toeters en bellen die in het grote model voorkomen, maar niet in het kleine model, worden tijdens de beoordeling genegeerd. Elementaire bouwstenen van de modellen én de bouwwijze doen niet ter zake. Dit zou men metaforisch kunnen zien als een

beoordeling van een klein en een groot vliegtuig op basis van hun beider vluchtprestatie na geruime tijd vliegen. Materialen gebruikt voor de bouw van het grote, maar niet voor het kleine vliegtuig, kunnen de vluchtprestatie weliswaar beïnvloeden maar spelen geen rol bij de beoordeling omtrent de 'behoudendheid' van de vlucht. Buiten beschouwing blijven tevens alle elementaire schroefjes en boutjes van de twee vliegtuigen.

In navolging van Tinbergen en Klein, die rond 1930-1940 publiceerden, kent Engeland, net als Nederland, een rijke traditie aan macro-econometrische modellen die de belangrijke relaties binnen een economie in kaart brengen. Met deze modellen kan men, bijvoorbeeld, de inflatie voorspellen maar ook de economische gevolgen berekenen van 'schokken' die een land kunnen treffen. Zo simuleren Wallis en Jacobs de gevolgen van een stijging van de olieprijs voor de economische groei in het Verenigd Koninkrijk. Bij een toename van de olieprijs neemt de groei volgens het kleine model af,

terwijl deze in het grote model toeneemt. De afname is niet te begrijpen. De toename daarentegen volgt uit het feit dat het Verenigd Koninkrijk een netto exporteur van olie is en dus profiteert in geval van een hogere olieprijs. Deze tegenstrijdige resultaten zorgen ervoor dat de studie past in het rijtje van *shocking stories* die reeds zijn verschenen in de literatuur, waarbij *shocking* een dubbele betekenis heeft.

De auteurs concluderen dat de twee modellen in de kern veel overeenkomsten tonen, doch op één wezenlijk punt verschillen. De auteurs wagen zich echter (helaas) niet aan een uitspraak betreffende hun voorkeur.

(Marga Peeters)

[Op 18 februari vond plaats het seminar 'Corporate liquidity and asymmetric adjustment in the Netherlands'](#), Clemens Kool (Universiteit van Utrecht).
Co-auteur: Allard Bruinshoofd (DNB).

Programma 2003

18 maart

Titel: 'Real, Real Exchange Rate Dynamics',
Fabio Ghironi (Boston College).
Co-auteur: Marc Melitz (Harvard University).

1 april

Titel: 'Current account deficits in the euro area. The end of the Feldstein Horioka puzzle?',
Francesco Giavazzi, Bocconi.
Co-auteur: Olivier Blanchard (MIT, USA).

15 april

Titel: 'Shocks and frictions in the US and euro area business cycles: a comparison',
Frank Smets (ECB).

De seminars vinden plaats van 16.00 uur tot 17.30 uur. Het aantal beschikbare plaatsen is beperkt. Voor meer en actuele informatie en het opvragen van de besproken artikelen kunt u contact opnemen met Jacqueline van Breugel, tel. 020- 5243665, e-mail: j.f.van.breugel@dnb.nl of de website raadplegen: www.dnb.nl/research.

Op 1 januari 1999 is de Economische en Monetaire Unie (EMU) met elf landen, waaronder Nederland, van start gegaan. De EMU is inmiddels uitgebreid met Griekenland. De euro is ingevoerd en de Nederlandsche Bank maakt deel uit van het Europees Stelsel van Centrale Banken (ESCB). Deze veranderingen zijn van grote invloed op de Nederlandse samenleving en het werkterrein van de Nederlandsche Bank. In het Voorlichtingscentrum van de Bank wordt ingespeeld op deze en tal van andere zaken.

Voorlichtingscentrum

Met behulp van een levendige multi-mediapresentatie maakt u allereerst kennis met de taken en werkwijze van de Nederlandsche Bank en de Europese Centrale Bank (ECB). In de expositieruimte worden deze onderwerpen uitgediept. Ook kunt u zelf participeren. Zo kunt u even plaatsnemen op de stoel van een bank-directeur en deelnemen aan de dagelijkse activiteiten van een particuliere bank. Via computer, telefoon en drie monitoren ontvangt de 'directeur' allerlei berichten, vragen en opdrachten, die hij zo goed mogelijk moet beantwoorden en oplossen. Na afloop van het spel wordt via de eindscore duidelijk hoe goed de 'directeur' heeft gehandeld.

In een ander deel van de expositie kunt u meer te weten komen over het betalingsverkeer. U kunt bijvoorbeeld een pinbetaling doen. Op een groot scherm wordt aan de hand van

kleurrijke beelden en animaties duidelijk welke, soms lange, weg de betaling aflegt voordat het bedrag uiteindelijk van een rekening wordt afgeschreven. In het monetaire beleidsspel ten slotte, wordt u door middel van simulaties en vragen actief betrokken bij de dagelijkse activiteiten op de geldmarkt.

Het Voorlichtingscentrum is te bezoeken in groepen van maximaal 40 personen. De presentatie is zeer geschikt voor leerlingen uit de hoogste klassen van HAVO, VWO en MEO. Voor groepen met meer voorkennis, zoals studenten van hogere beroepsopleidingen en het universitair onderwijs, is een aangepast programma mogelijk. Uiteraard zijn ook andere groepen geïnteresseerden van harte welkom in het Voorlichtingscentrum.

Het Voorlichtingscentrum is gevestigd aan de Achtergracht nummer 4 tussen het Frederiksplein en de Amstel. Een rondleiding is mogelijk op maandag tot en met vrijdag om 9.30, 12.30 of 15.00 uur en duurt circa tweeënhalf uur. Een rondleiding bevat standaard de eerdergenoemde multimediashow en de presentatie van EMU en euro. Uit de overige onderdelen kan een keuze worden gemaakt.

Bent u geïnteresseerd in een rondleiding, maakt u dan ruim van tevoren een afspraak.

De Nederlandsche Bank
Afdeling Communicatie en informatie
Voorlichtingscentrum
Postbus 98
1000 AB Amsterdam
Telefoon 020 - 5243493 of 5243339
(uitsluitend voor rondleidingen)
E-mail: voorlichtingscentrum@dnb.nl

De volgende uitgaven van de Nederlandsche Bank zijn verkrijgbaar:

- Taken en werkwijze *
- *Van kauri tot euro, een korte geschiedenis van het geld, de gulden en de Nederlandsche Bank*

Periodiek verschijnen:

- Jaarverslag *
- Kwartaalbericht *
- Statistisch Bulletin *

DNB publiceert ook over haar wetenschappelijk onderzoek:

- MEB Series, Monetair en economisch beleid *
- Onderzoekssreeks Toezicht *
- Rapporten Wetenschappelijk onderzoek *
- Staff Reports *
- Occasional Studies *

De uitgaven die gemerkt zijn met een * zijn *online* beschikbaar.

U vindt ze op www.dnb.nl.

De overige uitgaven kunt u bestellen via deze website, door middel van een mailbericht (info@dnb.nl) of via een brief, die u kunt richten aan: De Nederlandsche Bank, Afdeling C&i sectie Media, Postbus 98, 1000 AB Amsterdam

De Bank op het Internet: www.dnb.nl

Op onze website vindt u informatie over het werkterrein van de Nederlandsche Bank en over haar publicaties, zoals het DNB magazine. Ook kunt u vanaf deze site doorklikken naar verschillende andere financiële instellingen.

Publieksservice

Algemeen nummer DNB

020 – 524 91 11

Toezichtslijn

De Toezichtslijn is de helpdesk van financiële toezichthouders. De helpdesk van de Nederlandsche Bank, de Autoriteit Financiële Markten en de Pensioen- & Verzekeringkamer werken samen.

Voor vragen over banken en geldtransactiekantoren belt u de Toezichtslijn van de Nederlandsche Bank.

0900 – 520 0520 (€ 0,35 p/gesprek)
Toezichtslijn@dnb.nl

Voor vragen over beleggingsinstellingen, effectendienstverlening en consumentenkrediet kunt u de Autoriteit Financiële Markten benaderen.

0900 – 540 0540 (€ 0,35 p/gesprek)
Toezichtslijn@autoriteit-fm.nl

Voor vragen over verzekeraars en pensioenfondsen kunt u terecht bij de Pensioen & Verzekeringkamer.

0900 – 530 0530 (€ 0,35 p/gesprek)
Toezichtslijn@pvk.nl

Overige informatie DNB

Voor vragen op het terrein van de Nederlandsche Bank die niet over toezicht gaan, kunt u contact opnemen met de Afdeling Voorlichting. Ook voor voorlichtingsmateriaal kunt u dit nummer bellen.

020 – 524 3411 of 524 1999
Info@dnb.nl

Koninklijke Nederlandse Munt

Voor informatie over munten en het bestellen van setjes euromunten.

030 – 2910 410
info@coins.nl